

***‘Blueprints of Experience’:
preventie en bestrijding
van seksuele uitbuiting
van kinderen
in Groot-Brittannië,
Nederland en Estland***

Januari 2007

**Slotrapport van
een partnerproject tussen
Barnardo's (Groot-Brittannië),
Stade Advies (Nederland) en
Het Tartu Centrum voor Kinderbescherming (Estland)
gefinancierd door het AGIS Programma
van de Europese Commissie**

Inhoud	Pagina
Inleiding tot het project	3
Hoe is het project uitgevoerd?	4
Sectie 1 Projectactiviteiten	5
Sectie 2 Resultaten van de projectactiviteiten – slachtofferhulp	9
Sectie 3 Resultaten van de projectactiviteiten - Samenwerking tussen instanties voor steun aan risicolijders	17
Sectie 4 De situatie in Estland	28
Conclusies	36
Referenties	40
Bijlagen	42

Dankbetuiging

De auteur wil de volgende collega's bij Barnardo's Policy en Research bedanken voor hun significante bijdrage tijdens verschillende stadia van het project: Zoe Harper en Gillian Holden voor resultaatmonitoring en statistische analyse; Pip Tyler, Barbara Healy en Andrea Marie voor steun via seminars, interviews, praktijkuitwisselings-bezoeken en het Internationale Slotseminar; Cathy McMahon en Sara Scott voor hun onmisbare steun tijdens de gehele duur van het project. Kristel Altossar in Estland hielp bij de informatievergelijking voor het Slotrapport. Dank ook aan de collega's van het Department of Applied Social Sciences en het Centre for Social en Evaluation Research aan de London Metropolitan University, die in 2005-06 een detachingsperiode voor de auteur mogelijk maakten.

Dit project zou uiteraard niet zijn geslaagd zonder de toewijding, het enthousiasme en de betrokkenheid van de gespecialiseerde kindbeschermingswerkers in alle partner-landen. Zij droegen niet alleen tijd en grote inzet bij, maar boden ook warmte en gastvrijheid en hielpen zo de bezoeken voor informatie-uitwisseling en de seminars mogelijk te maken. Zij en hun collega's verdienen een speciaal woord van dank voor hun hulp en voor hun blijvende inzet om kinderen en jongeren verre te houden van het gevaar van seksuele uitbuiting en hen een veilige en stabiele toekomst te bieden zonder seksuele schade.

Inleiding tot het project

Dit partnerproject tussen Groot-Brittannië, Nederland en Estland heeft twee jaar geduurd, van januari 2005 tot december 2006. Doel van het project was de samenwerking tussen de organisaties te verbeteren en ‘best practice’-benaderingen uit te wisselen om risico's te verkleinen en te vermijden en slachtofferhulp en steun te bieden aan seksueel uitgebuite jongeren in de drie partnerlanden. Het project werd uitgevoerd door kinderbeschermings-ngo's in de drie landen – **Barnardo's** in Groot-Brittannië, **Stade Advies** in Nederland en het **Tartu Centrum voor Kinderbescherming** in Estland. De drie partners-ngo's zijn in eigen land actief om seksuele uitbuiting van kinderen te bestrijden, hetzij via directe slachtofferhulp, hetzij door de ontwikkeling van effectieve actienetwerken waarin met anderen wordt samengewerkt om zulk misbruik in de toekomst te bestrijden en te voorkomen¹.

De financiering van het AGIS-programma² van de Europese Commissie bood de partners de mogelijkheid te focussen op het uitwisselen van relevante ervaring bij het bieden van slachtofferhulp aan kinderen die blootstaan aan seksuele uitbuiting. Kernelementen in het project waren het aanwijzen en uitwisselen van de beste praktijkervaring met betrekking tot:

- beperking en preventie van seksuele uitbuiting van kinderen,
- technieken die door misbruikers worden toegepast,
- samenwerking tussen verschillende organisaties om antwoord te kunnen bieden aan kinderen en jongeren in nood.

Aanvullende taken waren een analyse van de impact van wettelijke/strafrechtelijke contexten en van mensenhandel en georganiseerde misdaad op de dienstverlening en de professionele praktijk.

Een ‘Narratief Rapport’ van het project waarin de kernactiviteiten en resultaten werden beschreven, is door Barnardo's geproduceerd en bij de EC ingediend aan het einde van het project. Het doel van dit rapport is de activiteiten meer gedetailleerd te beschrijven, de eensluidende praktijkvaststellingen binnen de drie landen te bespreken m.b.t. de beperking en preventie van seksuele uitbuiting van kinderen, en aanbevelingen te doen voor prioriteiten en actie in de toekomst.

De frase ‘blueprints of experience’ (blauwdrukken van ervaring) is afkomstig uit een commentaar van een van de Britse deelnemers aan het Internationale Slotseminar dat in oktober 2006 in Tartu, Estland werd gehouden. De deelnemer beschreef het voordeel van kennis van de omstandigheden in de verschillende partnerlanden:

“ [...] deze lessen zijn geen stenen tafelen; ze vormen de blauwdruk van de ervaringen binnen de verschillende landen”.

Ginny Wilkinson (Barnardo's, Groot-Brittannië).

¹ Samenvattende informatie over elke ngo is te vinden in Bijlage 1

² Meer informatie: http://ec.europa.eu/justice_home/funding

Hoe is het project uitgevoerd?

In de loop van de twee jaar voerden de partner-ngo's de volgende projectactiviteiten uit:

- **A. Informatiebezoeken voor praktijkuitwisseling** tussen de landen door vertegenwoordigers van de drie partner-ngo's
- **B. Informatieseminars** voor belanghebbenden binnen de ngo's, medewerkers van de kindbescherming en strafrechtexperts in elk land
- **C. Formele en informele interviews** met ngo-dienstverleners, overheidsmedewerkers voor kindbescherming en strafrechtexperts
- **D. Feedback van dienstontvangers** (kinderen en jongeren die risico lopen op seksuele uitbuiting) werd verzameld via gestructureerde activiteiten
- **E. Een hulpmiddel voor resultaatmonitoring** werd in Estland overwogen en in Groot-Brittannië toegepast om gegevens te verzamelen over de langetermijnresultaten van de ngo-dienstverlening voor kinderen en jongeren
- **F. Een Internationaal Seminar** werd in oktober 2006 in Estland gehouden met het Tartu Centrum voor Kinderbescherming als gastheer en deelnemers uit Groot-Brittannië, Nederland en Estland.

Volledige informatie over elk van deze activiteiten, de duur en de locatie zijn te vinden in sectie 1. Sectie 2 bespreekt de overeenkomsten tussen de bevindingen in de drie landen in relatie tot de aan te bevelen praktijk in de preventie van seksuele uitbuiting van kinderen. In sectie 3 wordt de context van de situatie in Estland ten tijde van het project samengevat. Daarbij worden de leerpunten uit de bezoeken van Britse en Nederlandse professionals aan Estlandse hulpvoorzieningen en ngo's behandeld. Het rapport sluit af met eensluitende conclusies uit de drie partnerlanden en aanbevelingen en prioriteiten voor de toekomst.

Sectie 1 - Projectactiviteiten:

1.1 Informatiebezoeken voor praktijkuitwisseling tussen Estland, Groot-Brittannië en Nederland door het Tartu Centrum voor Kinderbescherming, Barnardo's en Stade Advies.

In februari 2005 werd een eerste partnerbijeenkomst gehouden in het Tartu Centrum voor Kinderbescherming in Estland. Dit was de eerste maal dat Barnardo's UK en Stade Advies Nederland hun Estlandse partners van het Tartu Centrum voor Kinderbescherming ontmoetten. Deze bijeenkomst bood de partners de gelegenheid de voorgestelde planning en de opzet en de doelstellingen van het project te bespreken. Ook konden wijzigingen worden voorgesteld.

In de loop van de twee jaar vonden 3 bezoeken aan Estland plaats door kinderschermingsmedewerkers van Barnardo's (15 personen) en kinderschermings- en strafrecht deskundigen uit Nederland (13 personen). Het derde bezoek was een gezamenlijk bezoek van medewerkers uit Groot-Brittannië en Nederland. Het doel van de bezoeken was informatie uit te wisselen over programma's voor slachtofferhulp in Estland, Groot-Brittannië en Nederland en te onderzoeken of het Britse 'Outcome Monitoring Tool' door ngo's in Estland kon worden toegepast. Kinderschermingswerkers van het Tartu Centrum voor Kinderbescherming (Estland) bezochten Groot-Brittannië en Nederland (één bezoek van 6 personen aan elk land). Het doel van deze bezoeken was de modellen voor slachtofferhulp te bestuderen die in de partnerlocaties werden gebruikt en het netwerk tussen de organisaties in de praktijk te zien.

Barnardo's UK en Stade Nederland hielden tijdens hun drie bezoeken informele interviews met de volgende Estlandse kinderschermings-ngo's en strafrecht professionals in Tallinn en Tartu:

- Tallinn Centrum voor Kinderbescherming (Pille Teder, hoofd)
- Tallinn Centrum voor Kinderen in Gevaar (Erki Korp, directeur)
- Aids Informatie- en Hulpcentrum, Tallinn (Juri Kalikov, directeur)
- Leven Voor Morgen, Anti Mensenhandel Hotline, Tallinn (Zanna Jozef, Program Manager)
- Estlandse Politie, Tartu (Politieagenten Marina Padaar en Raimond Trass)
- Kaagvere Bijzonder Internaat, Tartumaa (Sirje Hanni, hoofd)
- Tartu Kindertehuis
- Tartu Jongerenadviesdienst/Seksuele Gezondheidsdienst.

De partners van het Tartu Centrum voor Kinderbescherming bezochten kinderschermings-ngo's en justitiepartners in Groot-Brittannië (in augustus 2005) en in Nederland (in maart 2006).

In Groot-Brittannië bezochten de Estlanders de volgende centra:

- Barnardo's 'Secos' centrum (Middlesborough) – gespecialiseerde dienst voor seksueel uitgebuite personen, sociaal werk en hulpverlening
- Barnardo's *Bridgeway* (Middlesborough) – counselingsservice voor slachtoffers van seksueel misbruik
- *Safer Middlesborough Partnership* (politie, kinderscherming en ngo-vertegenwoordigers gaven presentaties; 6 personen)
- Young Person's Residential Unit (Middlesborough Children's Service)

- Barnardo's 'Space' centrum (Birmingham) – gespecialiseerde dienst voor seksueel uitgebuite personen, sociaal werk en hulpverlening

In Nederland bezochten de Estlanders de volgende diensten:

- Jongerenbehandelcentrum voor meisjes (in Zeist)
- 'Profiel' (een organisatie die werkt met multiprobleemgezinnen)
- 'Pretty Woman' (ngo voor sociaal werk en steun aan jonge prostituees)
- Politie (prostitutieteam).

1.2 Seminars voor kinderbeschermings- en strafrechtexperts in de deelnemende landen, voor belanghebbenden/professionals uit verschillende organisaties (totaal 238 Britse en Nederlandse deelnemers)

In Groot-Brittannië organiseerde Barnardo's drie seminars met steeds minimaal 30 deelnemers. Doel was te onderzoeken wat de beste praktijkbenaderingen zijn en hoe ngo's en wettelijke professionals het beste kunnen samenwerken over de grenzen van de organisaties heen. De seminars werden gehouden in juni 2005 in London, in december 2005 in York en in juni 2006 in London. In Groot-Brittannië namen in totaal 127 professionals uit de kinderbeschermings- en strafrechtsector deel aan deze seminars.

In Nederland organiseerde Stade samen met TransAct (Informatiecentrum Kinderprostitutie) 3 seminars in Utrecht in november 2005, april 2006 en september 2006. In Nederland namen in totaal 111 professionals uit de kinderbeschermings- en strafrechtsector deel aan deze seminars.

De partners brachten aparte samenvattingen uit van deze evenementen en verspreidden die onder de belanghebbende deelnemers. De Nederlandse partners woonden bovendien in december 2005 het tweede seminar in Groot-Brittannië bij om de activiteiten van de dag te observeren en een extra partnerbijeenkomst te houden waarin potentiële problemen werden besproken i.v.m. het oorspronkelijke programma.

1.3 Interviews met ngo-dienstverleners en belanghebbenden/professionals uit verschillende organisaties

In Groot-Brittannië werden semigestructureerde interviews (één-op-één en telefonisch) uitgevoerd met ngo-dienstverleners en belanghebbenden/professionals uit verschillende organisaties. Ze werden in 2005 uitgevoerd door Barnardo's Research & Development afdeling. In totaal werden 42 face-to-face-interviews gehouden met medewerkers van Barnardo's die met kinderen en jongeren werken die risico lopen op seksuele uitbuiting. Telefonisch werden 26 interviews gehouden met belanghebbenden uit verschillende organisaties en professionals die in andere hulpnetwerken actief zijn dan Barnardo's. Het doel van de interviews was een model op te stellen van de beste praktijk in slachtofferhulp en effectieve methoden te definiëren voor samenwerking met verschillende kinderbeschermings- en strafrechtnetwerken, om hulp te kunnen bieden aan kinderen en jongeren in nood.

Nadat bovenstaande gegevens door Barnardo's professionals in Groot-Brittannië waren verzameld, werd besloten een afzonderlijke telefonische enquête te houden over het fenomeen van 'interne mensenhandel' in Groot-Brittannië in 2006. Dit gebeurde in reactie op wat door het project was aangewezen als een onvoldoende erkend probleem rond de effectieve bescherming van seksueel uitgebuite kinderen en jongeren. Met Barnardo's service managers werden nog 16 telefonische interviews gehouden over de schaal van 'interne mensenhandel' in Groot-Brittannië. ('Interne mensenhandel' verwijst hier naar kinderen die van de ene naar de andere locatie worden overgebracht om seksueel te worden uitgebuit.)

Tijdens de Nederlandse seminars werden plenaire en workshoppresentaties gegeven door ngo-dienstverleners en belanghebbenden uit verschillende organisaties; 10 presentaties werden verbatim uitgetikt en in het Engels vertaald. Daarnaast vulden 18 deelnemers na het tweede seminar een gestructureerde vragenlijst in. In totaal leverden 28 Nederlandse professionals input over de beste praktijkmodellen.

In Estland werden tijdens de bezoeken voor informatie-uitwisseling informele interviews uitgevoerd door de Britse Development Officer (besproken in A, hierboven). In totaal werden op deze wijze 10 interviews gehouden met Estlandse kindbeschermings- en strafrechtprofessionals. Daarnaast werd alle Britse en Nederlandse deelnemers gevraagd hun indrukken van het bezoek voor informatie-uitwisseling aan Estland op papier te zetten.

In totaal werden in de 3 landen de inzichten verzameld van 64 professionals uit verschillende organisaties en belanghebbenden uit de kindbeschermings- en strafrechtsector. Daarnaast werden nog 58 interviews gehouden met kindbeschermingsprofessionals van Barnardo's in Groot-Brittannië.

1.4 Vergelijking van feedback van kinderen en jongeren op dienstverlening

Tijdens de bezoeken van de medewerkers van het Estlandse Tartu Centrum voor Kinderbescherming aan Groot-Brittannië en Nederland werd feedback gegeven over de dienstverlening. Het gaat hier om jongeren die slachtoffer zijn geworden van seksuele uitbuiting en tijdens hun herstel zijn begeleid door de betrokken ngo's. In Groot-Brittannië was er een gestructureerde groepparticipatie van 5 jonge dienstgebruikers tijdens het bezoek van het Tartu Centrum voor Kinderbescherming aan Barnardo's Secos centrum in Middlesborough. De jongeren werkten samen met de Estlandse professionals aan een visueel 'storyboard' en presenteerden het resultaat aan de hele groep. De storyboards beschreven hun ervaringen en hoe de gespecialiseerde dienstverlening van Barnardo's hen had geholpen bij hun herstel. De Estlandse bezoekers hadden ook een één-op-één-ontmoeting met twee jongeren die Barnardo's Birmingham Space centrum gebruikten en daar feedback op gaven.

In Nederland ontmoetten de Estlandse partners meerdere jonge vrouwen uit het behandelcentrum in Zeist. Zij maakten deel uit van een speciaal re-integratieproject dat gericht was op werk en onderwijs.

1.5 Gebruik van monitoring tools voor het verzamelen van gegevens over de resultaten van ngo-hulpverlening in Groot-Brittannië

De 'Outcome Monitoring Tool' (OMF) dat door Barnardo's in Groot-Brittannië werd ontwikkeld, is met succes toegepast door 10 gespecialiseerde hulpcentra voor slachtoffers van seksuele uitbuiting in Groot-Brittannië. De werkers observeerden minderjarigen (jonger dan 18) die seksuele uitbuiting door prostitutie hadden meegemaakt of daar risico op liepen. De tool werd over een periode van twee jaar succesvol toegepast voor de monitoring van de resultaten voor 226 kinderen en jongeren die de diensten van Barnardo's gebruikten (van 2003 tot 2005; het hulpmiddel werd al gebruikt voordat ons project van start ging). Medewerkers van Barnardo's Research & Development Team brachten bezoeken aan de hulpcentra om te helpen bij de implementatie en de verzameling van informatie over de resultaten voor de gebruikers van de diensten.

Uit analyse van de gegevens die met de 'Outcome Monitoring Tool' werden verzameld, bleek dat het sociaal werk/gemeenschapsgebaseerd interventiemodel dat door Barnardo's wordt gebruikt, het risico op seksuele uitbuiting voor minderjarigen lijkt te verlagen. Sinds 2006 wordt door medewerkers van Barnardo's Research & Development Team ook

gewerkt aan een herziene versie van de 'Outcome Monitoring Tool' (OMF) die in de toekomst door Barnardo's zal worden gebruikt.

In Groot-Brittannië maakte de monitoring van de resultaten voor kinderen en jongeren die Barnardo's diensten gebruikten, deel uit van een volledige evaluatie van de gespecialiseerde dienstverlening in dat land over een periode van twee jaar (gerapporteerd in 'Reducing the Risk', Scott en Skidmore, 2006). Een samenvatting van het Britse rapport is vertaald in het Estlands en het Nederlands en verspreid onder de deelnemers aan het slotseminar. Ook via meerdere partnerwebsites is dit document als pdf-bestand beschikbaar³.

1.6 Internationaal Slotseminar voor Experts in Tartu, Estland, op 11 oktober 2006

Het Tartu Centrum voor Kinderbescherming was de gastheer voor het Internationale Slotseminar dat op 11 oktober 2006 werd gehouden. De focus was 'Best practice in de preventie van seksuele uitbuiting van kinderen'. Er namen 38 Estlandse professionals plus de medewerkers van het Tartu Centrum voor Kinderbescherming deel. Daarnaast waren de partners van Barnardo's en Stads vertegenwoordigd met respectievelijk 9 en 11 deelnemers. In totaal waren 64 deelnemers aanwezig op het slotseminar, onder wie professionals uit de kinderschermings- en strafrechtsector. Gedetailleerde informatie over de presentaties en workshops is te vinden in Bijlage 3. De volledige nota's van de seminar zijn te vinden in een apart document (vertaald in het Nederlands en het Estlands)⁴.

Naast de projectactiviteiten die in 1.1 tot 1.6 zijn weergegeven, bood de AGIS-financiering de partners ook de mogelijkheid relevante documentatie te vertalen, zoals monitoring tools, dienstbeschrijvingen, interviews, groepsworkmaterialen en alle contextuele informatie. Ook konden hiermee interim- en eindrapporten in het Estlands en Nederlands worden geschreven. Onderzoeks- en ontwikkelingswerk dat door beleids- en onderzoeksmedewerkers van Barnardo's was uitgevoerd, werd ook gesteund door het project om evaluatie van de activiteiten mogelijk te maken.

³ Het volledige rapport 'Reducing the Risk' (in het Engels) en de samenvattingen in het Engels, Nederlands en Estlands zijn in pdf-formaat beschikbaar op www.barnardos.org.uk/reducingtherisk

⁴ De nota's van het Internationale Tartu Seminar zijn beschikbaar op www.barnardos.org.uk

Sectie 2 – Resultaten van de projectactiviteiten – Slachtofferhulp

Deze sectie biedt een samenvatting van de resultaten van het partnerproject in relatie tot de algemene doelstellingen voor ngo-hulpverlening aan slachtoffers van seksuele uitbuiting van kinderen. Deze waren:

- Het vinden van het beste praktijkmodel voor preventie en slachtofferbescherming van kinderen en jongeren in de prostitutie, waaronder het uitwisselen van informatie over technieken van misbruikers en dwingers;
- Het produceren van samengevatte informatie over effectieve resultaten van ngo-hulpverlening ter vermindering van de risico's en ter bescherming van slachtoffers van commerciële seksuele uitbuiting.

In de volgende sectie wordt ingegaan op hoe deze resultaten werden verkregen via de specifieke activiteiten in de bovengenoemde partnerlanden.

2. 1 Een werkmodel van de beste praktijkvoorbeelden op het gebied van preventie en slachtofferbescherming door ngo's

Tijdens de bezoeken voor informatie-uitwisseling konden alle partners de details van specifieke praktijkmodellen ter preventie en vermindering van seksuele uitbuiting zoals die door de ngo's in hun eigen landscontext worden gebruikt, met elkaar delen. De partners waren het erover eens dat het beste praktijkmodel er als volgt uitziet:

- Tijdige identificatie,
- Onmiddellijke bescherming,
- Schadebeperking en
- Langetermijnherstel voor kinderen en jongeren die slachtoffer zijn geworden van seksuele uitbuiting.

Via de uitwisseling van de werkpraktijk in de Britse, Nederlandse en Estlandse context werd vastgesteld dat een holistische aanpak het meest effectief is. Belangrijk is dat de verschillende instanties, waaronder kinderbeschermings- en strafrechtprofessionals, goed samenwerken (zie sectie 2). In Nederland bijvoorbeeld wordt dit beschreven als een 'schakelbenadering' van preventie en beperking, terwijl dit model in Groot-Brittannië wordt omschreven door plaatselijk opgestelde protocollen die deel uitmaken van overheidsrichtlijnen, regelgeving en landelijke wetgeving. Er werd vastgesteld dat de samenwerking tussen verschillende instanties en netwerking ter ontwikkeling van een dergelijk model in Estland nog in de kinderschoenen stond; hier was meer werk en tijd nodig. Steun en richting vanuit de centrale overheid bij de ontwikkeling van deze modellen werd door de Estlandse ngo's die deelnamen aan de bezoeken, als zeer zwak ervaren. De Britse Development Officer hield informele interviews met vertegenwoordigers van deze ngo's.

De verzameling van interviewmateriaal met Britse ngo-professionals bood een zeer gedetailleerd model voor de directe steun die Barnardo's biedt⁵. De interventiemethode is een gemeenschapsgebaseerd sociaal werkmodel dat de naam 'The Four A's' (De Vier A's) heeft gekregen. Het door Barnardo's gebruikte model is empirisch getest en lijkt het risico op seksuele uitbuiting voor minderjarigen te verminderen (zie sectie 2.3 hieronder). Het 'Vier A's Model' is uitgebreid beschreven in het volledige rapport van Barnardo's (Scott en Skidmore 2006) en Nederlandse en Estlandse vertalingen van de samenvatting werden tijdens het slotseminar in Estland (oktober 2006) onder alle deelnemers verspreid⁶.

⁵ De volledige methodologie wordt uiteengezet in Bijlage 2

⁶ Zie voetnoot 3

Het Barnardo's praktijkmodel in Groot-Brittannië

Barnardo's werkt sinds 1995 met slachtoffers van seksuele uitbuiting en maakt zich sterk voor wijziging van het geldende beleid en voor effectieve samenwerking tussen de verschillende hulpinstanties voor kinderen en jongeren. In de laatste tien jaar is in Groot-Brittannië aanzienlijk succes behaald in de bewustmaking van seksuele uitbuiting van kinderen bij publiek, politiek en professionals, en bij een herdefiniëring van het probleem als kindermishandeling in plaats van 'jongerenprostitutie'. Tijdens dezelfde periode heeft Barnardo's in Groot-Brittannië een reeks gemeenschapsgebaseerde hulpcentra opgezet voor jongeren die zijn betrokken in of risico lopen op seksuele uitbuiting. In 2006 heeft Barnardo's zijn 16de hulpcentrum in Groot-Brittannië geopend.

Barnardo's hulpvoorzieningen zijn vrijwillig en gemeenschapsgebaseerd. Ze hebben ten doel seksuele uitbuiting te voorkomen, de bescherming van seksueel uitgebuite jongeren te verhogen en hen een uitweg te bieden. Barnardo's medewerkers zijn getraind in sociaal werk of jeugdwerk en velen hebben een beroepsopleiding counseling gevolgd. De teams tellen vaak professionals uit de sociale, jeugd- en onderwijssector en deskundigen op het gebied van seksuele gezondheid en verslavingsbegeleiding. Zo ontstaat de interdisciplinaire expertise die noodzakelijk is in deze sector.

Barnardo's biedt directe één-op-één-steun aan kinderen en jongeren en de meeste centra werken vanuit een gebouw waarin jongeren op informele wijze bijeen kunnen komen. Het gaat hier niet alleen om centra die op alle uren open zijn, maar er wordt ook een concrete ruimte en een cultuur van hulpverlening geboden die jongeren een veilig en comfortabel gevoel geeft. Dit kan betekenen dat het gebouw beschikt over een keukengedeelte, douches en wasfaciliteiten, comfortabele 'woonkamers' en ruimtes voor counseling. Grotere centra bieden ook kunstzinnige en andere activiteiten en toegang tot fitnessstoestellen, consultatieruimten voor seksuele gezondheid en buitenruimte, zoals een tuin. Het doel, ongeacht de omvang en het type dienstverlening, is steeds een veilige en private sfeer te bieden waar jongeren die gevaar lopen, hulpverleners kunnen ontmoeten.

Naast het directe werk met de jongeren richten de centra zich op een brede reeks aan andere activiteiten, waaronder voorlichting op scholen en in andere settings, training voor andere organisaties en betrokkenheid bij forums voor deskundigen en strategische groepen. Deze sectie zal zich evenwel specifiek bezighouden met het directe, gemeenschapsgebaseerde sociale werk van de centra dat is gericht op vermindering van het risico op seksuele uitbuiting en verhoging van beschermende factoren in de levens van jongeren. De hoofdelementen van Barnardo's praktijk zullen worden beschreven aan de hand van de 'Vier A's': *Access (Toegankelijkheid)*, *Attention (Aandacht)*, *Assertive outreach (Assertieve benadering)* en *Advocacy (Voorspraak)*.

Access (Toegankelijkheid)

Jongeren kunnen bij Barnardo's terecht komen via verwijzing door een andere organisatie of door publiciteit van Barnardo's zelf. Via projecten zijn protocollen ontwikkeld voor effectieve doorverwijzing. Samenwerking met andere instanties om de bewustwording van seksuele uitbuiting bij professionals te verhogen, maakt hier deel van uit. Zo worden jongeren die risico lopen eerder als zodanig herkend.

De meerderheid van de jongeren die betrokken zijn bij of risico lopen op seksuele uitbuiting, leiden chaotische levens en hebben slechte ervaringen met professionele hulpverleners. Daaruit volgt dat toegankelijkheid meer moet zijn dan het openstellen van een hulpcentrum. Er wordt aanzienlijk geïnvesteerd in het creëren van een veilige, aantrekkelijke omgeving, meestal in een projectsetting die flexibel is en inspeelt op wat jongeren nodig hebben, en met medewerkers die de tijd nemen om een vertrouwensrelatie op te bouwen. Het bieden

van steun aan jongeren op hun eigen voorwaarden is cruciaal, en eerlijkheid over de grenzen van vertrouwelijkheid is al net zo belangrijk. In essentie moeten ngo's het veilige gebruik van hun hulpvoorziening en de toegang tot specialisten verbeteren.

Attention (Aandacht)

Onderzoek door Barnardo's toont aan dat veel seksueel uitgebuite jongeren weinig of geen betrokken volwassenen in hun leven kennen. Ze hebben vaak een achtergrond van mishandeling, een ontwricht gezinsleven en slechte relaties met de ouders, vaak in combinatie met slechte ervaringen in gezinsvervangende situaties. Het wekt dan ook geen verbazing dat deze jongeren zich aangetrokken voelen tot de 'alternatieve' aandacht van onbetrouwbare, mogelijk gewelddadige volwassenen of 'vriendjes'. Barnardo's diensten zijn erop gericht een ander soort aandacht te bieden dat een jongere uit onveilige relaties 'losweekt' en 'vastlegt' in veilige en positieve betrekkingen. Dit houdt in dat wordt gefocust op de zaken die van belang zijn voor de jongere en dat eenmaal aangeboden steun duurzaam wordt gegeven.

Consistente en duurzame aandacht van een 'sleutelwerker' maakt de ontwikkeling van een beschermende, steun biedende relatie mogelijk waarin de jongere zich veilig genoeg voelt om het eigen leven onder de loep te nemen en wijzigingen aan te brengen. Ngo's moeten de behoefte aan veilige volwassen connecties herkennen en werken aan relaties met seksueel uitgebuite kinderen en jongeren, zodat ze hen kunnen helpen bij het opbouwen van een stabiel leven.

Assertive outreach (Assertieve benadering)

Ngo's moeten benaderingsstrategieën ontwikkelen voor het aangaan en het handhaven van contact met seksueel uitgebuite jongeren. In de ervaring van Barnardo's kan hier een reeks methoden voor worden gebruikt, zoals regelmatig contact per sms en telefoon, het achterlaten van visitekaartjes, het organiseren van ontmoetingen op het 'eigen terrein' van de jongere of op locaties waar die zich op zijn of haar gemak voelt. Houdt de jongerenwerker deze technieken consequent vol, dan wordt dit uiteindelijk gezien als een teken dat hij werkelijk betrokken en betrouwbaar is. Dergelijke 'aanhoudende betrokkenheidstechnieken' zijn vooral belangrijk om de invloed te beperken van al even hardnekkige volwassenen die de jongere seksueel willen uitbuiten.

Advocacy (Voorspraak)

Seksueel uitgebuite jongeren hebben reeks aan complexe behoeften. Effectieve support aan jongeren moet daarom een reeks instellingen omvatten, zoals de sociale dienst, opleiding, huisvesting, gezondheidszorg, jongeren- en andere gespecialiseerde vrijwilligersdiensten zoals drugscentra, politie en teams voor jeugdcriminaliteit. Veel van de jongeren die door Barnardo's worden geholpen, zijn door andere diensten in de steek gelaten. Een sleutelrol binnen de steun door het personeel is daarom dat zij voorspraak doen zodat de jongere de hulp krijgt die hij nodig heeft. De ngo creëert op deze wijze links naar de andere hulpvoorzieningen. Deze voorspraak door ngo's kan tot spanningen leiden tussen de instituten, maar het is een belangrijk aspect van Barnardo's werk om effectieve samenwerkingsprotocollen met andere instellingen op te stellen waarbij de jongere centraal blijft staan.

De interviews met kinderbeschermingsprofessionals in Groot-Brittannië wezen op meerdere factoren die als 'keerpunt' kunnen dienen in het leven van een jongere. Op zulke punten kan de juiste voorspraak voor de juiste hulp van essentieel belang zijn. Het gaat hier onder meer om voorspraak voor onderwijs, goede huisvesting en hulp bij ouderschap. Barnardo's ervaring wijst ook uit dat door jongeren zelf te betrekken bij de ontwikkeling van de diensten, de vaardigheden en het zelfvertrouwen worden ontwikkeld die nodig zijn om jongeren voor zichzelf te laten opkomen.

Het bieden van steun aan jongeren in de zeer moeilijke en vaak chaotische omstandigheden die samenhangen met seksuele uitbuiting, heeft onvermijdelijk ook zijn invloed op de professionele medewerkers zelf. Duurzame steun aan jongeren is mede afhankelijk duurzame steun vanuit het team. Een sleutelement binnen Barnardo's is dan ook een vijfde 'A' - **Acknowledgement (Erkenning)** van wat de medewerkers zelf nodig hebben.

2.2 Ervaring met uitbuiting in Groot-Brittannië - Case studies van Barnardo's dienstgebruikers

Een case study-steekproef van 42 dienstgebruikers werd gebruikt om jongeren in te delen in verschillende risicogroepen m.b.t. seksuele uitbuiting. Ook werd op deze wijze gezorgd voor een representatieve weergave van de jongeren met wie Barnardo's werkt op basis van geslacht en etniciteit. De informatie werd verzameld via interviews met praktijkwerkers over de levensgeschiedenis van de jongere, zijn of haar geschiedenis van seksuele uitbuiting, issues die in contact met de hulpverleners aan de orde kwamen en hun betrokkenheid met de dienst/werkers⁷.

De onderzoeksanalyse steunt twee concepten die in eerder onderzoek van Barnardo's naar voren kwamen: het belang van een goed begrip van de factoren die jongeren kwetsbaar maken voor seksuele uitbuiting, en het belang van een definitie van seksuele uitbuiting als deel van een groter spectrum van relaties waarin mishandeling en misbruik plaatsvindt, in plaats van als model op zichzelf.

De Britse case studies bevestigen ook dat seksuele uitbuiting deel uitmaakt van een spectrum van ervaringen die lopen van wat algemeen 'seksueel kindermisbruik' wordt genoemd tot 'formele prostitutie'. Veel jongeren krijgen eerst te maken met 'informele uitbuiting', waarbij seks wordt beloofd met cadeaus, drugs of onderdak. Veel van de jonge vrouwen raken bijvoorbeeld al snel verwickeld in een dwangmatige relatie met een volwassen man die hen stap voor stap de meer formele prostitutie in leidt.

De verhalen van bijna alle 42 jongeren in het onderzoek van Barnardo's hebben het volgende gemeen:

- **Verstoord gezinsleven:** slechts vijf van de jongeren maakten deel uit van 'intacte' gezinnen met beide biologische ouders; 19 van de 42 hadden een deel van hun kindertijd in een gezinsvervangende situatie doorgebracht.
- **Een onbevoorrechte achtergrond met misbruik:** de meerderheid (28) had seksueel misbruik in het gezin meegemaakt, waarbij ook fysieke mishandeling en verwaarlozing algemeen voorkwamen: bij slechts 4 case studies was er geen zichtbare achtergrond met mishandeling of verwaarlozing. Huiselijk geweld kwam bij 13 gevallen voor en alcohol-/drugsmisbruik speelde bij 14 andere gevallen een rol.
- **Ouderschapsproblemen:** de ouders van veel van de jongeren hadden zichtbare problemen met de uitvoering van hun ouderlijke taken, hoewel veel van de jongeren loyaal en beschermend bleven tegenover hun moeder. De relatie met de vader was vaak slecht of afwezig en hoewel sommigen steun kregen van andere familieleden, waren veel jongeren volledig afhankelijk van professionals voor volwassen steun. Door de afwezigheid van steun in hun tienerjaren maten veel jongeren zich voortijdig een volwassen levensstijl aan, waardoor ze een gemakkelijke prooi werden voor 'riskante' volwassenen die graag een alternatieve subcultuur boden.

⁷ Zie Bijlage 2 voor de gebruikte onderzoeksmethoden.

- **Afgebroken opleiding:** bijna alle jongeren in ons onderzoek hadden de school tijdens hun vroege tienerjaren verlaten. Dit veroorzaakte een breuk met hun leeftijdsgenoten, stond een regelmatige levenswijze in de weg en verkleinde de kans op vervolgopleiding of werk, terwijl de kans op relaties met ouderen in een wereld van drugs, criminaliteit en prostitutie toenam.
- **Weglopen:** veel jongeren waren meerdere malen van huis weggelopen. Tijdens die perioden van 'afwezigheid' raakten ze door hun behoefte aan contact en acceptatie meer en meer in contact met andere kwetsbare jongeren en onbetrouwbare volwassenen.
- **Uitbuitende relaties:** de meerderheid van de jongeren was al kwetsbaar door voornoemde factoren en kwam dan ook in uitbuitende relaties terecht. Bij 32 van de 35 jonge vrouwen in onze steekproef was duidelijk sprake van een route naar seksuele uitbuiting via een oudere persoon. In 21 gevallen ging het om een ouder 'vriendje', waarbij 13 jonge vrouwen door hun pooier/vriendje tot prostituee werden 'gemaakt'.
- **Drugs- en alcoholmisbruik:** misbruik van verdovende middelen speelde bij 30 case studies een rol. Soms was dit een reactie op de emotionele pijn die voortvloeide uit de uitbuitingssituatie, die daardoor weer werd versterkt omdat de verslaving onderhouden moest worden. Bij slechts 4 gevallen had het gebruik van verdovende middelen geen aantoonbaar verband met de seksuele uitbuiting.
- **Slechte gezondheid en welzijn:** de fysieke en mentale gezondheid van de jongeren was zwaar aangetast door hun familieachtergrond en hun huidige levensstijl.

De situatie van de **jonge mannen** in deze steekproef ($N = 7$) vertoonde veel overeenkomsten met die van de jonge vrouwen, maar er waren ook enkele verschillen. De seksuele identiteit was voor elk van hen een issue. Vier noemden zichzelf homoseksueel of biseksueel, maar ze vonden het allemaal moeilijk om over hun seksualiteit te spreken. Net als bij de jonge vrouwen was er bij deze jonge mannen veel sprake van ontkenning van seksuele uitbuiting in hun relaties met volwassen mannen.

Alle jongeren in het onderzoek van Barnardo's, zowel de mannen als de vrouwen, boden aanzienlijke weerstand tegen pogingen van de hulpverleners om in hun levens in te grijpen. Allereerst erkenden ze niet dat ze werden uitgebuit – vooral in de eerste stadia van de hulpverlening. Ten tweede waren ze, door hun voorafgaande ervaringen, zeer afhankelijk van de aandacht, 'liefde' en het gevoel ergens thuis te horen dat hun uitbuiters verschaften. Ten derde hadden ze weinig of geen ervaring met betrouwbare volwassenen, stonden ze wantrouwig tegenover professionals en waren ze ervan overtuigd dat het het beste was om hun kindertijd achter zich te laten en voor zichzelf te zorgen.

3.2 De impact van mensenhandel en georganiseerde misdaad

In Groot-Brittannië werd ook onderzoek gedaan om het probleem van 'interne mensenhandel' (soms 'domestic trafficking' genoemd) in kaart te brengen. De term houdt in dat (meestal autochtone) kinderen binnen een land van de ene naar de andere locatie worden verplaatst om seksueel te worden uitgebuit.

Tussen september en november 2006 werd een telefonisch onderzoek gehouden onder alle centra van Barnardo's die kans hadden op contact met seksueel uitgebuite kinderen en jongeren. Van de 18 gecontacteerde centra boden er 16 respons. De centra waren over het Verenigd Koninkrijk verspreid, meestal in de grote steden. De meeste deelnemende centra waren gespecialiseerd in het tegengaan van seksuele uitbuiting, maar er werden ook enkele centra betrokken die met weggelopen kinderen werken.

Het telefonisch onderzoek bestond uit een gestructureerd interview waarin het volgende werd vastgesteld:

- 1: Het aantal centra dat **kennis uit de eerste hand** had over cliënten die in de **voorbij 12 maanden** interne mensenhandel hadden meegemaakt
- 2: Het aantal centra dat **kennis uit de eerste hand** had over cliënten die in de **voorbij 3 jaar** interne mensenhandel hadden meegemaakt
- 3: Het aantal centra dat **kennis uit de eerste hand** had over cliënten die in de **voorbij 4 jaar** interne mensenhandel hadden meegemaakt.

Steeds werd gevraagd naar het aantal jongeren dat door het centrum was geholpen, wie de mensenhandelaars waren en van waar naar waar ze waren verplaatst.

De reikwijdte van interne mensenhandel in Groot-Brittannië zoals die bij Barnardo's bekend is:

Negen centra hadden kennis uit de eerste hand van jongeren die slachtoffer waren geworden van interne mensenhandel. Zes centra hadden hierover kennis uit de tweede hand. Twee centra kenden geen jongeren die met interne mensenhandel te maken hadden gehad. In totaal werd vastgesteld dat in de afgelopen vier jaar in de locaties waar Barnardo's actief is, 76 jongeren slachtoffer waren geworden van interne mensenhandel. Barnardo's centra hadden directe kennis van 47 jongeren die binnen Groot-Brittannië waren verplaatst om seksueel te worden uitgebuit – 42 van deze gevallen vonden plaats in de laatste 12 maanden.

De geïnterviewden vermoedden dat er nog veel meer jongeren bij interne mensenhandel waren betrokken. Zoals twee respondenten zeiden:

'Voor elk meisje dat wij identificeren, zijn er een of twee andere meisjes die met hen in verbinding staan en in dezelfde situatie verkeren.'

*'Heel weinig jongeren met wie wij werken worden **niet** verplaatst, en dat zijn degenen die seksueel misbruikt worden, niet seksueel uitgebuit.'*

44 van de 47 direct geïdentificeerde jongeren waren jonge vrouwen.

De jongeren waren tussen de 12 en 22 jaar oud; meer dan vier vijfde was jonger dan 18 en minstens twee vijfde was onder de 16. Eén jonge vrouw was mogelijk 12 jaar oud toen ze slachtoffer werd van interne mensenhandel. Ongeveer een derde was 16 jaar oud. Bij veel van deze jongeren vond de interne mensenhandel plaats gedurende een aaneengesloten periode. Zoals een respondent zei:

'Deze jonge vrouw is nu 19 of 20. Ze was toen wat jonger, maar dit is een aantal jaren aan de gang geweest.'

Iets minder dan een kwart van de jongeren was Afrikaans-Caribisch of van gemengde achtergrond. Bijna al deze jonge vrouwen werden gemeld door centra in het zuiden van Engeland. De rest van de jongeren waren blanke Britten.

29 jongeren werden indirect door de centra geïdentificeerd. 26 daarvan waren jonge vrouwen. Ze waren allemaal tussen de 13 en 17 jaar oud. Ongeveer drie kwart was onder de 16. De etniciteit van iets meer dan de helft van de jongeren was bekend. Eén van de personen was Aziatisch en één was Nigeriaans. Alle anderen waren blanke Britten.

Het 'Protocol to Prevent, Suppress en Punish Mensenhandel in Persons, Especially Women and Children' (2003) ('Protocol om de handel in personen, in het bijzonder vrouwen en kinderen, te voorkomen, te stoppen en te bestraffen') is van toepassing op zowel internationale als interne mensenhandel en biedt de volgende definitie:

“ ‘Handel in mensen’ houdt in de rekrutering, het transport, het vervoer, het onderbrengen of het ontvangen van personen met behulp van:
bedreiging met of gebruik van geweld of andere vormen van dwang, ontvoering, fraude of bedrog, misbruik van macht of van een kwetsbare positie of het geven of ontvangen van betaling of voordelen om toestemming te krijgen van een persoon die controle heeft over een andere persoon met uitbuiting als doel.

Uitbuiting houdt in ... de exploitatie van de prostitutie van de ander, of andere vormen van exploitatie.”

Barnardo's centra noemden voorbeelden van interne mensenhandel waarbij alle vetgedrukte bovenstaande methoden werden gebruikt, overal in Groot-Brittannië.

De Sexual Offences Act (2003) stelt mensenhandel binnen Groot-Brittannië met seksuele uitbuiting als doel strafbaar met maximaal 14 jaar cel. Tot dusver is in Groot-Brittannië nog niemand veroordeeld wegens interne mensenhandel. Dit komt niet in de laatste plaats doordat slachtoffers niet snel bereid zijn naar voren te komen en doordat het van de politie afhangt of actief op het probleem wordt ingespeeld nadat een klacht is ingediend (zie Kelly en Regan 2000). Gezien het feit dat de respondenten van Barnardo's de interne mensenhandelaars identificeerden als personen die bekend zijn bij de politie vanwege betrokkenheid bij lokale criminaliteit, maar niet voor seksueel kindermisbruik, lijkt er een dringende behoefte te bestaan aan informatievergaring op dit vlak.

2.3. Algemene resultaten voor risicokinderen en jongeren in Groot-Brittannië

Het onderzoek van Barnardo's is het eerste in Groot-Brittannië waarbij is geprobeerd een kwantitatieve evaluatie te geven van het succes van de gespecialiseerde hulpverlening bij hun streven naar een positieve toekomst voor jongeren die slachtoffer zijn geworden van seksuele uitbuiting. Er werd bij tien van Barnardo's centra kwantitatief onderzoek verricht om te evalueren hoe succesvol de gespecialiseerde hulpverleners waren bij het bewerkstelligen van een positieve verandering bij seksueel uitgebuite jongeren, en om beter inzicht te verwerven in de bevolkingskarakteristieken van jongeren die gebruik maken van hulpverlening bij seksuele uitbuiting⁸.

De algemene steekproef bestond uit 557 jongeren die tussen augustus 2003 en 2005 een eerste gesprek met de hulpverleners hadden gehad⁹.

De groep bestond uit 454 jonge vrouwen (81%) en 103 jonge mannen (19%). De gemiddelde leeftijd was 16 jaar, met een variatie van 10 tot 27 jaar. Van de 387 personen onder de 18 bestond 86% uit jonge vrouwen, met een gemiddelde leeftijd van 15 jaar tijdens het eerste gesprek.

Bij het eerste gesprek met de gespecialiseerde diensten had bijna de helft uitbuiting meegemaakt of werd op dat moment uitgebuit. 74% werd beschouwd als in groot risico op uitbuiting. 71% van de jongeren werd verder opgevolgd na het eerste gesprek met een

⁸ Een volledige weergave van hoe dit werd uitgevoerd is te vinden in Bijlage F van het rapport *Reducing the Risk* op www.barnardos.org.uk/reducingtherisk

⁹ De resultaatmonitoring van Barnardo's servicegebruikers was begonnen voordat het AGIS-gefinancierde project van start ging.

gespecialiseerde hulpverlener. Onze analyse toont dat deze jongeren hoger risico liepen, hetgeen suggereert dat de centra intensiever samenwerkten met personen die groot risico liepen.

De analyse van de resultaten in relatie tot het risico op seksuele uitbuiting is gebaseerd op een substeekproef van 226 personen onder de 18 jaar met wie de centra gedurende 12 maanden of langer in contact stonden. Bij het slotinterview¹⁰ toont onze analyse een zeer significante daling van het risico op seksuele uitbuiting voor personen onder de 18 jaar. De daling was bijzonder sterk bij jongeren die ten tijde van het eerste gesprek actief werden uitgebuit. Van deze groep toonde 75% (n=44) een significant verlaagd uitbuitingsniveau en 34% (n=19) verkeerde bij het slotinterview in een stabiele situatie en had de uitbuitingsrelatie beëindigd.

De risicofactoren voor de jongeren werden over 5 op de 6 factoren succesvol verlaagd: weglopen, behoefte aan onderdak, relatie met verzorgers, bewustzijn van rechten en risico's en betrokkenheid bij de diensten. Er was geen statistisch significante wijziging in de zesde factor, participatie in onderwijs.

Concluderend: ondanks de weerstand van de jongeren zoals beschreven in 2.2, toont de onderzoeksanalyse dat Barnardo's centra positieve resultaten voor jongeren kunnen bewerkstelligen. Als resultaat van hun contact met de gespecialiseerde hulpverleners neemt het risico op seksuele uitbuiting voor veel jongeren af. De meest significante positieve resultaten zijn:

- een beperking van het aantal 'verdwijningen';
- minder conflicten en verbeterde relaties met ouders en verzorgers;
- toegang tot veilig, stabiel onderdak;
- een verbeterd vermogen tot herkenning van riskante en uitbuitende relaties;
- een toegenomen bewustzijn van de eigen rechten.

Dit onderzoek wijst uit dat, alles samengenomen, deze resultaten **het risico op voortzetting van seksuele uitbuiting significant verlagen**.

¹⁰ Dit is het 'exit interview' met de jongere op het moment dat die de hulpverleningsrelatie met een Barnardo's centrum beëindigt.

Sectie 3 – Resultaten van de projectactiviteiten – Samenwerking tussen de instanties voor steun aan risicolijders

Deze sectie biedt een samenvatting van de resultaten van het Partnerproject met betrekking tot de algemene doelstellingen voor samenwerking tussen verschillende instanties en interventieraamwerken tegen seksuele uitbuiting van kinderen. De doelstellingen waren:

- het vaststellen van de prioriteiten en trainingsbehoeften voor een effectieve samenwerking tussen ngo's en uitvoerende/gerechtelijke autoriteiten;
- het aanwijzen van de impact van mensenhandel en georganiseerde misdaad en het vinden van preventiestrategieën ter vermindering van de risico's op uitbuiting;
- het vaststellen van de impact van specifieke wetgevende raamwerken en strafrechtelijke contexten.

In sectie 3 wordt uiteengezet hoe, via de specifieke activiteiten van elk partnerland zoals die in sectie 1 zijn weergegeven, deze resultaten werden verkregen.

3.1 Interne expertseminars in partnerlanden

In Groot-Brittannië riep Barnardo's 3 seminars voor experts bijeen: in juni 2005 in Londen, in december 2005 in York en in juni 2006 in Londen. In Groot-Brittannië namen in totaal 127 professionals uit de kinderbeschermings- en strafrechtsector deel aan deze seminars. *Meer info en interviews*

In Nederland hield Stade in samenwerking met *TransAct* (Informatiecentrum Kinderprostitutie) 3 expertseminars in Utrecht: in november 2005, april 2006 en september 2006. In Nederland namen in totaal 111 professionals, met name uit de kinderbeschermings- en strafrechtsector, deel aan deze seminars. In Nederland waren deze meetings gericht op:

- De plegers van seksuele uitbuiting
- Het multiculturele perspectief.

Het doel van de meetings was informatie-uitwisseling, bevordering van samenwerking en de formulering van aanbevelingen voor de toekomst m.b.t. effectieve actiemaatregelen tegen de plegers van seksuele uitbuiting bij kinderen en jongeren in Nederland.

Schriftelijke samenvattingen van de evenementen in Groot-Brittannië en Nederland werden door de betrokken partner-ngo's geproduceerd en achteraf elektronisch onder alle deelnemers verspreid. De onderstaande secties bieden een samenvatting van de sleutelementen van de bijeenkomsten, de conclusies van de interviews in Nederland en Groot-Brittannië en de aanbevelingen die vanuit elk land naar voren werden gebracht.

3.2 Resultaten van het expertseminar in Nederland

De expertmeetings in Nederland hadden drie focuspunten: Preventie, Steun en Onderzoek & Vervolg. **De eerste bijeenkomst** was gericht op de plegers van kinderprostitutie/seksuele uitbuiting. In de laatste jaren is meer en meer aandacht besteed aan de minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting in Nederland. Er ging echter weinig aandacht naar de daders – de zogenaamde 'loverboys' – die de uitbuiting organiseren.

's Morgens vonden drie plenaire presentaties plaats:

- **Dhr. S. van Arum (De Waag, Utrecht)** stelde de Multi Systeem Therapie (MST) voor vanuit preventieperspectief.
- **Dhr. Bovenkerk (Universiteit Utrecht)** gaf een presentatie op basis van een studie in Amsterdam naar de loverboyproblematiek in de hoofdstad.

- **Imam Abubakr van een Moskee in Eindhoven** sprak over de problematiek en de erkenning ervan binnen de moslimgemeenschap en de verschillende attitudes tegenover meisjes en jongens in het prostitutiemilieu.

's Middags werden **3 workshops** gehouden waarbij de deelnemers de onderwerpen Preventie, Steun en Onderzoek & Vervolg verder konden verkennen.

Workshop 1: De relatie tussen Multi System Therapie (MST) en de preventie van seksuele uitbuiting van kinderen.

Aanbevelingen:

- Het imago en de status van de loverboys moet wijzigen. De pimpcultuur wordt door jongeren verheerlijkt. Veel geld betekent veel status, ongeacht waar dat geld vandaan komt.
- De pakkans moet worden vergroot.
- Gemeenschapsgebaseerde initiatieven moeten meer steun krijgen. We zijn heel slecht op de hoogte van de acties vanuit de gemeenschap zelf om de daders aan te pakken. Om stigmatisering te voorkomen moeten de verschillende culturele gemeenschappen hun kennis en ervaring beter delen.
- MST maakt vooral gebruik van verbale interventie. Worden daardoor de minder sterk verbale doelgroepen wel bereikt? MST dient hier meer aandacht aan te besteden om een bredere doelgroep effectief te kunnen bedienen.
- Binnen MST moet meer aandacht komen voor interculturalisatie. Is MST voor jongeren met verschillende culturele achtergronden toepasbaar? Er is meer aandacht en begrip nodig voor de verschillende culturele invloeden.
- Klanten van jeugdprostituees voorlichten over de achtergronden en feiten rondom mensenhandel.
- Niet vergeten dat ook jongens slachtoffer kunnen worden van manipulatie en seksueel geweld om vervolgens zelf in de jeugdprostitutie te belanden.

Workshop 2: Opsporing & vervolging van daders van kinderprostitutie/seksuele uitbuiting

Aanbevelingen:

- a) *Knelpunten met betrekking tot het voorstadium van aangifte en bij aangifte*
- Het slachtoffer wordt over het algemeen als onvoorspelbaar beschouwd. Zo is de kans aanwezig dat het slachtoffer haar verklaring wil intrekken, bijvoorbeeld vanwege een te grote afhankelijkheid van of angst voor de pleger/dader.
 - Het slachtoffer kan bang zijn voor het traject ná de aangifte. Dit geldt bijvoorbeeld voor buitenlandse vrouwen die weinig afweten van ons rechtssysteem en bang zijn om te worden uitgezet.
 - Voor de aangifte van mensenhandel/loverboys zijn gecertificeerde politieambtenaren nodig. Dit leidt tot multidisciplinair onderzoek waar veel tijd mee gemoeid is (minimaal 2 maanden, maar dit kan eenvoudig oplopen tot 6 à 8 maanden).
 - Er bestaat een tekort aan opvang voor slachtoffers, of de beschikbare opvang sluit niet goed aan bij de slachtoffers.
 - Er kan niet anoniem aangifte worden gedaan.
 - Soms onvoldoende deskundigheid bij degene die de aangifte opneemt, waardoor het slachtoffer zich onvoldoende op haar gemak voelt en er onvoldoende informatie wordt gegeven over de vervolgstappen en eventuele consequenties.
 - Er moet binnen de gehele keten van voorzieningen die te maken kunnen hebben met jeugdprostitutie meer aandacht komen voor signalen en indicatoren die kunnen wijzen op uitbuiting. Hierbij kan gedacht worden aan organisaties die te maken hebben met asielzoekers (IND), woningbouwcorporaties, arbeidsinspectie, scholen, uitgaansgelegenheden, naast politie/justitie en hulpverlening.

- Meer aandacht voor samenwerking in de keten. Het Plan van Aanpak Loverboys in Zwolle is hiervan een goed voorbeeld.¹¹
 - Er moet worden gestreefd naar eenduidigheid en het stapelen van informatie. Er is behoefte aan een systeem waarmee signalen stapelbaar getrechterd kunnen worden. Het landelijk Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel is op dit moment samen met een expertgroep bezig met het realiseren van een dergelijk systeem. Het Landelijk Expertisecentrum heeft contact met de Stichting Tegen Vrouwenhandel om er voor te zorgen dat de signalen van STV ook bij hen terechtkomen. Er wordt voorgesteld om ook contact op te nemen met Meld Misdaad Anoniem, en signalen die bij de lokale politie binnenkomen ook naar de Nationale Recherche te sturen.
- b) *Hoe bouw je een zaak op? Knelpunten en/of aandachtspunten:*
- Zicht op het slachtoffer kwijtraken, soms zelfs voordat aangifte is gedaan. Ook kunnen slachtoffers door daders worden 'doorgespeeld' naar anderen, en/of er vindt een vlucht naar het illegale circuit plaats. Het kan daardoor veel tijd kosten een zaak op te bouwen.
 - De politie wordt afgerekend op het aantal dossiers dat zij afhandelt, het zogenaamde prestatiecontract. Hierdoor kan er minder tijd worden besteed aan zaken die veel tijd kosten en lang niet altijd met succes kunnen worden afgerond. Er is op dit moment discussie over de voortzetting van de prostitutieteams.
 - De politie is in regio's georganiseerd. Vaak wordt een meisje echter buiten haar eigen regio tewerkgesteld.
 - Loverboys zijn regelmatig betrokken bij andere delicten. Hierop kan ook gerechercheerd worden. Dit gebeurt steeds meer, maar er bestaat grote behoefte aan expertise m.b.t. het herkennen van signalen inzake loverboyproblematiek.
 - Meisjes hebben niet altijd seksuele contacten waar een vergoeding tegenover staat, bijvoorbeeld als het 'vrienden'/bekenden van de dader betreft. Hierdoor wordt veel problematiek bij minderjarigen niet zichtbaar. Vaak komen zij pas na hun 18de levensjaar in beeld via de raamprostitutie.
 - Voorkomen dat de regionale/lokale aspecten van de loverboyproblematiek onvoldoende aandacht krijgen vergeleken met de aanpak van mensenhandel, die vaak internationaal georganiseerd is.
 - Er zou meer vervolging moeten plaatsvinden louter op artikel 273a.
- c) *Opsporing. Knelpunten en/of aandachtspunten:*
- Een zaak kan pas worden overgeheveld naar een andere regio wanneer er voldoende informatie beschikbaar is. Het maken van een doorstart is vaak problematisch.
 - Nu de prostitutie een legale branche is, is het een taak van de gemeente om toezicht te houden. De gemeente bepaalt zelf wie de rol van toezichthouder krijgt. Dit kunnen dus ook andere partijen dan de politie zijn, wat de eenduidigheid niet bevordert.
 - In artikel 273a is het delict zeer helder gedefinieerd.
- d) *Openbaar Ministerie. Knelpunten en/of aandachtspunten:*
- Binnen het Openbaar Ministerie houdt een aantal officieren zich specifiek bezig met mensenhandel en zeden. Daarnaast is er een landelijk officier Mensenhandel. De mate waarin er expertise bestaat omtrent de problematiek van jeugdprostitutie verschilt sterk per OM.
 - Daarnaast zijn er signalen dat de Rechterlijke Macht geen deskundigheidsbevordering wenst omtrent dit onderwerp om onbeïnvloedbaar te kunnen blijven oordelen.
 - De consequenties van het prestatiecontract van de politie voor de bestrijding van mensenhandel in het algemeen en de seksuele uitbuiting van kinderen/ prostitutie in het bijzonder.

¹¹ Bureau Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming, politie en leerplicht komen eenmaal per maand bijeen om signalen uit te wisselen. Er zijn convenanten gesloten met betrekking tot de gegevensuitwisseling.

- De deskundigheid bij het OM en de Rechterlijke macht over jeugdprostitutie moet stijgen. De mate van deskundigheid moet bepalen of een onderzoek mag worden uitgevoerd.

Workshop 3: Hulpverlening aan daders van kinderprostitutie/seksuele uitbuiting o.l.v. Mw. L. Terpstra (Vrouwenopvang Fryslan/Bureau Terpstra en Van Dijke) en Mw. C. Knibbe (Glen Millsschool).

In het onderzoek 'Loveboys, feiten en cijfers' wordt een profiel geschetst van jonge mannen die zijn betrokken bij seksuele uitbuiting. Het belang van samenwerking tussen ouders, onderwijs en hulpverlening wordt onderstreept. Er is meer kennis en expertise nodig binnen het onderwijs en de hulpvoorzieningen om het fenomeen van kinderprostitutie/seksuele uitbuiting vroegtijdig te onderkennen en het doeltreffend aan te pakken. De daders hanteren een dubbele seksuele moraal. Enerzijds waken ze over de kuisheid van hun zusters, maar anderzijds gebruiken ze andere meisjes voor hun loverboypraktijken.

Aanbevelingen:

- In de ketenaanpak zou MST een rol moeten spelen in de preventie van daders meisjesprostitutie/loveboys.
- Ook rechters zouden van de behandelmethodiek van MST op de hoogte moeten zijn, zodat zij deze bij de strafmaat kunnen betrekken. Door deelname aan MST als een voorwaardelijke straf in te zetten wordt het bereik en effect van de methodiek groter.
- De eigen gemeenschap, kerken, moskeeën en dergelijke zouden meer betrokken moeten worden bij de hulpverlening aan daders in het algemeen en de aanpak van MST in het bijzonder.
- De impact van seksualiteit en beeldvorming in de media en de effecten van internetgebruik op de relaties van jongeren zouden nader moeten worden onderzocht.
- Meer aandacht voor interculturalisatie binnen de ketenaanpak en uitwisseling van deskundigheid tussen de verschillende gemeenschappen is nodig. Methodieken zouden moeten worden aangepast aan culturele achtergronden van de daders.
- Meer aandacht moet worden besteed aan de beeldvorming van jongeren als het gaat om man-vrouwverhoudingen en het bespreekbaar maken van de dubbele seksuele moraal. De invloed van de multiculturele samenleving op het emancipatorische proces in de man-vrouwverhouding in Nederland moet worden onderzocht.
- Er is behoefte aan meer toegespitste hulpvoorzieningen voor slachtoffers en daders. De hulpdiensten moeten een hardere benadering hanteren, waarbij ruimte is voor spijt en berouw van de kant van de daders van jeugdprostitutie.
- Het informatiecentrum Jeugdprostitutie zal de aanbevelingen presenteren aan het Ministerie van Justitie en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Tijdens de tweede bijeenkomst in Nederland werd aandacht besteed aan de betekenis van iemands multiculturele achtergrond bij de aanpak van daders van kinderprostitutie/seksuele uitbuiting en het tonen van spijt. De volgende presentaties werden gegeven:

Presentatie 1: Mw. Sadek en Mw. Vorthoren - Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR).

SPIOR werd in 1988 opgericht en begon als overkoepelende organisatie met 7 medewerkers. Op dit moment telt het 54 lidorganisaties (waaronder de meeste moskeeën in en rond Rotterdam en meerdere vrouwen- en jeugdorganisaties). Binnen de organisatie zijn tien verschillende etnische groepen (waaronder Turkse, Marokkaanse, Bosnische, Tunesische groepen enz.) en algemene sociaal-culturele organisaties vertegenwoordigd.

Er werd een project gestart over de loverboyproblematiek omdat een aantal slachtoffers en daders een moslimachtergrond heeft. SPIOR heeft een apart verzoek ingediend m.b.t. het probleem en zal zich primair richten op preventie door de loverboyproblematiek op de agenda van de verbonden organisaties te zetten.

Aanbevelingen:

- Preventie moet ook op jongens gericht zijn.
- Breng ouders en kinderen bij elkaar en bespreek de problemen samen. Leer open met elkaar te communiceren.
- Het materiaal moet relevant zijn voor de doelgroep, bijvoorbeeld specifiek voor mensen met een moslimachtergrond.
- Het zou een voordeel kunnen betekenen om dezelfde achtergrond te hebben als de doelgroep (kennis van het geloof).
- Leer meisjes grenzen te stellen, leer jongens zich beter te weren tegen sociale druk. Betrek hier ook de islamitische achtergrond bij.
- Leer ouders signalen te herkennen en vervolgens op te treden. Bespreek met hun de signalen die op loverboyproblemen kunnen duiden.
- Focus de aandacht van de imams op het probleem en bied hen steun bij het geven van informatie/advies aan jongeren en hun ouders.
- Steun aan zelfhulporganisaties is belangrijk.
- Centralisatie van de diversiteit van de slachtoffers en de daders. Niet alleen de moslimachtergrond is belangrijk, maar ook de leeftijd, etnische achtergrond, geslacht, enz.

Presentatie 2: Dhr. Hamid Ouali – Altrecht/GGD Utrecht

Hamid Ouali bezoekt regelmatig een groot aantal coffeeshops, theehuizen, hangplekken, gemeenschapswerkers, moskeeën, spijbelopvangcentra en dancefeesten. Zijn doelgroepen hebben al dan geen verblijfsvergunning, kunnen loverboys zijn en hebben vaak psychosociale en prostitutieproblemen.

Dhr. Ouali gelooft dat de loverboys in zijn regio vaak ten onrechte het etiket 'dader' opgeplakt krijgen. Hij verwijst naar zijn eigen ervaringen met deze jonge mannen, waaruit blijkt dat ze vaak zelf ook slachtoffer zijn of zijn geweest van seksueel misbruik. Volgens hem is dit een van de hoofdredenen waarom zij loverboys worden.

Aanbevelingen

- De daders moeten worden herkend als voormalige slachtoffers. De dader moet worden benaderd vanuit het perspectief van zijn eigen problemen en die moeten worden aangepakt.
- Sociale controle heeft geen effect. Daarom moet de bewustwording en de veroordeling van het sociale probleem en het gevaar van loverboys binnen de Marokkaanse gemeenschap worden aangemoedigd. In moskeeën moet bijvoorbeeld worden gesteld dat dit onacceptabel is.
- Focus op de jongere generaties om te voorkomen dat die 'op het verkeerde pad raken'. Bijvoorbeeld via empowermentprogramma's, bewustwordings- en zelfverdedigingsprogramma's in jeugdcentra en scholen.

Presentatie 3: Dhr. Frank Bovenkerk, Professor Criminologie aan de Universiteit Utrecht.

Ongeveer anderhalf jaar geleden vroeg de gemeenteraad van Amsterdam de afdeling Criminologie onderzoek te doen naar de loverboyproblematiek in Amsterdam. De aard en omvang van het probleem werden onderzocht.

Deze presentatie was ook gericht op de 'stapelings' van informatie door de politie, zodat zelfs als het slachtoffer geen aangifte doet, er genoeg informatie is verzameld om de dader(s) te vervolgen.

Aanbevelingen

- Vermijd de negatieve spiraal (angst die groter en groter wordt).
- Focus op seksueel gedrag bij jongeren.
- Probeer een manier te vinden om internetactiviteiten voor zover mogelijk te monitoren. Maak de rol van het internet duidelijker.
- Evalueer methoden/programma's.
- Betrek ervaren experts die een voorbeeldfunctie kunnen hebben voor jongeren.
- Meer controle door de politie.
- Onderzoek toepassing van Belgische privacywetgeving? Ontneem de jongen zijn anonimiteit.
- Stapel informatie.
- Richt je op hun eigendommen (patseraanpak) – zie onder.
- Prestatiecontracten met de politie inzake mensenhandel.
- De discrepantie tussen de wet en de onderzoekspraktijk moet kleiner worden. Informatiekoppeling is een goede methode die echter weinig wordt gebruikt omdat ze veel tijd kost. De bewustwording van deze methode moet stijgen.
- Bij de aanpak van kinderprostitutie/seksuele uitbuiting moet meer worden gefocust op de culturele veranderingen die een multiculturele samenleving met zich meebrengt.

Presentatie 4: Dhr. R. Janssen, Belastingdienst / Kennisgroep Integrale Overheid voor Wetshandhaving.

Een voorbeeld van een samenwerkingsplan voor de aanpak van loverboys en kinderprostitutie/seksuele uitbuiting is de zogenaamde 'patseraanpak' of de 'raak ze waar het pijn doet' -benadering. De politie volgt deze aanpak op dit moment in samenwerking met Justitie en tot nu toe ziet het er veelbelovend uit. Het succes zit in een verbeterde informatie-uitwisseling tussen de verschillende partijen en een effectievere methode voor samenvoeging van het dossier. Veel instanties (politie, belasting, brandweer, Arbo, GGD, zorginstellingen) zijn *relevante partners*. Loverboys kunnen op deze manier worden gepakt doordat ze een reeks verschillende delicten hebben begaan. In samenwerking met de zorginstellingen krijgt de dader dan een persoonlijk zorg- of hulpplan, indien nodig onder dwang. De politie kan bijvoorbeeld met een veelpleger aan de slag nadat die zijn straf heeft uitgezeten, en de lokale politie ziet erop toe dat de persoon – jong of oud – niet terugvalt in zijn oude gewoonten en milieu¹².

Aanbevelingen

De kern van het probleem is een combinatie van problemen.

- Dit vraagt om samenwerking tussen de verschillende *problem owners* (verschillende ministeries) en de *relevante partners* (politie, belasting, GGD, jeugdzorg, zorginstellingen) en om strategieën zoals de 'patseraanpak' (raak ze in hun bezittingen).
- Om dit soort samenwerking succesvol te doen verlopen is het belangrijk dat niet alleen verbale overeenkomsten worden gesloten, maar dat op papier overeenkomsten op lange termijn tussen de verschillende partijen worden aangegaan om waarborgen vanuit overheid en politiek te krijgen.

¹² Zie het Jaarplan 2006 van de politie Rotterdam-Rijnmond <http://www.politie-rijmond.nl/Downloads/jaarplan2006.pdf>

- Het is ook aan te bevelen om een coördinator aan te wijzen die die strategie promoot, want anders gebeurt er niets.

Conclusies en aanbevelingen na de tweede Nederlandse expertmeeting:

- Zolang er vraag is, is er aanbod.
- Hoge risicogroepen moeten meer gelegenheid krijgen voor scholing en werk.
- Meer aandacht voor preventie van uitbuiting.
- Meer controle op de wetshandhaving, wetgeving en m.b.t. klanten.
- Evalueer de effectiviteit van voorlichting.
- Verhoog de pakkans voor de daders.
- Laat regionale overheden dit regelen.

Aan het einde van de tweede Nederlandse expertmeeting werd een vragenlijst uitgereikt. In totaal vulden 18 deelnemers dit in. De antwoorden zijn samengevat in Bijlage xx.

3.3 Resultaten van de expertseminars in Groot-Brittannië

Het doel van de Expertmeetings in Groot-Brittannië was aandacht te besteden aan een aantal kerndoelen. Deze waren:

- Vaststellen van de 'best practice' in dienstverlening voor effectieve bescherming van kinderen en jongeren;
- Aanwijzen van problemen en beperkingen voor de effectiviteit van hulpvoorzieningen;
- Vaststellen hoe professionals effectief kunnen samenwerken;
- Aanduiden welke problemen er bestaan bij het bieden van een instantieoverschrijdende benadering.

De antwoorden op deze vragen werden geformuleerd via een reeks workshopgesprekken tijdens het eerste seminar en via gerichte presentaties in het tweede in derde seminar.

Aan seminar 1 namen deel: 14 professionals uit Barnardo's gespecialiseerde centra in Groot-Brittannië, 6 politievertegenwoordigers, 5 professionals uit de sociale dienstverlening, 4 vertegenwoordigers van andere vrijwilligersdiensten/ngo's en 4 medewerkers van Barnardo's Nationale Beleids- en Onderzoekseenheid. Tijdens het eerste seminar waren de meeste professionals van buiten Barnardo's afkomstig uit het zuiden van Engeland.

Tijdens het eerste seminar werden de workshopgesprekken door Barnardo's onderzoekers geleid. Aan het eind van het seminar werd feedback samengebracht op flip charts. Alle deelnemers waren het eens over de volgende conclusies.

1: HOE KUNNEN PROFESSIONALS KINDEREN en JONGEREN EFFECTIEF BESCHERMEN TEGEN SEKSUELE UITBUITING?

- Informatie-uitwisseling
- Vertrouwensrelaties tussen instellingen
- Luisteren naar en respect tonen voor kinderen en jongeren
- Vertrouwen in en eerlijkheid tegenover jongeren
- Bewustmaking, 'passende' training voor professionals en 'anderen'/burgers
- Vroegtijdige interventie – herken kwetsbaarheid /risico's en hanteer een protocol bij vermissing
- Context van het werk met de jongeren, bijv. setting
- Voorzie satellietinstelling bij projecten rondom bijv. seksuele gezondheid

- Vertrouwelijkheid
- Beleid en training – contact met jongeren en andere instanties
- Politie en specialisten moeten samenwerken – gezamenlijke meetings
- Onderzoek ‘succesvolle’ gevallen (bijv. waar dader wordt veroordeeld)
- Stel protocollen en procedures op voor samenwerking tussen instanties
- Reik verder – verbreed aanbod, diversiteit en flexibiliteit (bijv. BandB, straatwerkers)
- Zet onderzoek voort op basis van praktijk
- Speciale teams bijv. bij de politie en lokale overheden
- Zorg voor zeer gemotiveerde medewerkers
- Bied duurzame steun
- Treed zo vroeg mogelijk op – bij complexe gevallen van mishandeling/verwaarlozing
- Gebruik analyse als ‘verklaring van rechtsgeldigheid’ voor de rechtbank (i.p.v. intrekking)
- Proactieve vervolging via speciale onderzoeksambtenaar
- Software ‘tools’ voor de politie, bijv. IMPACT voor ontbrekende gegevens
- Gespecialiseerde pleegouders
- Publiciteit, informatie voor kinderen en jongeren

2: WAT ZIJN DE **PROBLEMEN** BIJ BESCHERMEND OPTREDEN?

- Financiering, hulpmiddelen, geschikte accommodatie/huisvesting
- Andere instanties hebben andere prioriteiten
- Medewerkers hebben weinig kennis, slechte houding – bijv. ouder dan 16 – weinig motivatie
- Training van medewerkers en groot verloop
- Diensten die elkaar overlappen
- Informatie-uitwisseling – onduidelijkheid over wat kan worden gedeeld
- Bichard Recommendations over seksuele activiteit bij personen onder de 16
- Getuigenverklaringen – gebrek aan duidelijkheid over rechtsgeldigheid
- Gefocuste politieteams zijn niet uniform – versnipperd door heel Groot-Brittannië
- Verloop sociale werkers – bouwen relaties met jongeren op en lopen dan weg
- Vertrouwelijkheid (richting jongeren) staat informatie-uitwisseling in de weg

3: HOE MAKEN PROFESSIONALS MULTI-INSTANTIEWERK **EFFECTIEF**?

- Protocollen – senior strategisch niveau; zorg voor een leider
- Regelmatige meetings, ontwikkeling van plannen – sleutelfiguren; bereik overeenstemming over rollen; training
- Werk aan wederzijds vertrouwen en respect
- Consulteer andere organisaties en volg samen trainingen
- Zet het kind centraal
- Luister naar elkaar en naar de jongeren
- Mensen/werkers met energie en passie
- Gezamenlijke doelstellingen en een waaier aan vaardigheden
- Informatie-uitwisseling tussen organisaties
- Erken competenties en wees duidelijk over doelstellingen
- Link naar projecten voor thuisverlaters
- Erken het bestaan van en zet je in voor de bestrijding van seksuele uitbuiting
- Gebruik overheidsagenda's op lokaal niveau, bijv. prestatie-indicators of drugsbeleid

- Betrek gezinnen (wanneer gepast)
- Betrek de gemeenschap (m.b.t. kinderen en jongeren die slachtoffer zijn van mishandeling)
- Betrek / link naar projecten voor volwassen prostituees/prostitués

4: WAT ZIJN DE **PROBLEMEN** VOOR EFFECTIEF MULTI-INSTANTIEWERK?

De AFWEZIGHEID van

- Samenwerking tussen instanties
- Uitwisseling tussen instanties – vertrouwen
- Instantieoverschrijdende protocollen
- Helderheid over issues zoals bijv. de 'eigen keus' van 16- en 17-jarigen
- Langetermijnfinanciering / resources
- Publiciteit, bijv. Sexual Offences Act 2003
- Samenwerking met gezinnen
- Trainingsstrategie
- Prestatie-indicators vanuit Home Office en DfES

PLUS

- De stap van signalisatie naar vervolging
- Gebrek aan betrokkenheid met jongeren in volledige sector
- Informatie over jongeren-netwerken niet snel doorgegeven (mensen ontmoeten, afbeeldingen downloaden)
- Werkprioriteiten en benaderingen – 'eigendom' van het proces ligt vaak bij slechts 1 persoon
- Bureaucratie op alle niveaus
- Vinden van de meest passende dienst
- Wettelijke verantwoordelijkheden – onrealistische verwachtingen
- Organisationele vertrouwelijkheid
- Beeldvorming van andere instanties

Tijdens de afsluitende feedbacksessie merkten enkele deelnemers op dat wie bij seksuele uitbuiting betrokken is, vaak ook bij andere delicten betrokken is, zoals drugshandel en gebruik van vuurwapens. Dit zou de politie meer slagkracht moeten geven, zelfs als seksuele uitbuiting moeilijk bewezen kan worden. Een probleem kan zijn dat hulpverleners zich aan vertrouwelijkheidsovereenkomsten met seksueel uitgebuite jongeren gebonden kunnen voelen. Ze moeten dan veel vertrouwen hebben in andere instanties, en met name de politie, om zulke informatie te willen delen. De deelnemers waren het er over eens dat kwetsbaarheid en criminaliteit elkaar vaak overlappen. Dit wordt vaak gedeeld bij MAPP-meetings, maar er lijkt weinig vervolging van de betrokken volwassenen plaats te vinden.

Aan het tweede Britse seminar namen 8 professionals van Barnardo's gespecialiseerde centra voor seksueel uitgebuite personen in Groot-Brittannië deel. Verder waren 5 politievertegenwoordigers aanwezig, 3 professionals van de sociale dienst, 6 vertegenwoordigers van andere officiële hulpvoorzieningen (bijv. gezondheid, educatie), 1 onafhankelijke trainer/consultant en 4 medewerkers van Barnardo's Nationale Beleids- en Onderzoekseenheid. Daarnaast waren 2 partnervertegenwoordigers uit Nederland aanwezig. Tijdens dit tweede seminar waren de professionals van buiten Barnardo's grotendeels afkomstig uit Noord- en Midden-Engeland. De presentaties en workshops van de dag staan hieronder.

1 **Het werk van het Nottingham Multi-Agency Partnership Against Sexual Exploitation** – Inspecteur Ian Winton van de politie van Nottinghamshire.

Deze presentatie gaf een overzicht van het werk en de strategie in Nottingham in de

afgelopen tien jaar. Inspecteur Winton lichtte toe hoe de strategie ter identificatie van en hulp aan kinderen die risico lopen op seksuele uitbuiting nu lokaal volledig ingebed is. Toch blijft er het problematisch om het aantal geholpen kinderen en jongeren te bepalen en de resultaten op lange termijn te meten. Door dit gebrek aan 'zichtbaarheid' is het voor de politie moeilijk het Senior Management ervan te overtuigen dat er nog altijd een probleem bestaat in de stad en zo de resources voor actie tegen de seksuele uitbuiting van kinderen te waarborgen. Inspecteur Winton liet weten hier bezorgd over te zijn, met name in relatie tot het politieonderzoek naar internetgerelateerde misdrijven tegen kinderen. Wel had hij de indruk dat het Senior Management aanzienlijke erkenning kreeg binnen de sociale overheidsdiensten.

In 2005 waren de sleutelementen in het Nottingham Partnership het initiatief 'Respect voor Nottingham' tegen volwassenenprostitutie; grotere bewustwording van mannelijke 'rent scene' locaties; grotere alertheid in kindertehuizen; professionele training ter verbetering van vroegtijdige identificatie en interventie.

Aanbevelingen/noodzakelijke actie voor de toekomst:

- Meer erkenning van het probleem door de Crown Prosecution Service om de Sexual Offences Act 2003 effectiever te kunnen toepassen.
- Verdere samenwerking tussen de verschillende instanties voor gespecialiseerde slachtofferhulp en betere en vroegtijdiger preventie (bijv. via scholen).
- Effectievere inbedding van een multi-instantiestrategie op het niveau van het graafschap en vanuit de stad
- Uitvoeren van een kosten/batenanalyse van vroegere interventie en gerichte resources.

2. Het Blackpool 'Awaken Project' – Inspecteur Paul Phillipott (politie van Lancashire) en Andy James (Sociale dienst).

In deze presentatie werd het werk van een uitgebreid samenwerkingsproject van meerdere instanties getoond. Het project combineert de expertise van de politie en de sociale overheidsdiensten. Er werd geïllustreerd hoe en waarom de strategie ontstond en hoe het project gevallen van seksuele uitbuiting van kinderen identificeert en actie onderneemt tegen de daders. Drie hoofdbenaderingen werden onder de loep genomen: gezamenlijke bezoeken van politie en de sociale dienst nadat gevallen zijn vastgesteld, de toepassing van de wet op ontvoering van kinderen en de identificatie van lokale 'actiezones'.

Het project werkt aan de kant van de politie via een 'risicoprioriteitsmatrix' waarbij informatie wordt verzameld via individuele risicoschattingen. Naast het politieonderzoek en het werk van de sociale dienst wordt gewerkt aan bewustmaking onder professionals en wordt preventiewerk opgestart in scholen. 'Awaken' heeft permanente medewerkersposten met steun van het Senior Management en bestaat als op zichzelf staand project dat evenwel in nauwe verbinding staat met de plaatselijke strategie voor vermiste kinderen. Waarschijnlijk zal het project deel gaan uitmaken van de Openbare Beschermingseenheid.

Aanbevelingen/noodzakelijke actie voor de toekomst:

- Wees bewust van mogelijke georganiseerde seksuele uitbuiting en let op mogelijke verbanden tussen individuele gevallen;
- Wees bewust van de vele verschillende methoden voor seksuele uitbuiting van kinderen;
- Zorg voor de duurzame toepasbaarheid van de strategie;
- Vraag om een landelijke lancering van vergelijkbare goed opgezette benaderingen.

3. Het Safer Middlesborough Partnership – Wendy Shepherd, voorzitter van de Middlesborough Prostitution and Exploitation Theme Group.

Deze workshop was gericht op het 'gemeenschapsveiligheid' model van Middlesborough's actie tegen seksuele uitbuiting onder de plaatselijke strategie ter beperking van criminaliteit en overlast die sinds 1998 loopt. Wendy Shepherd beschreef de doelstellingen en de wapenfeiten van de themagroep en zette uiteen hoe het samenwerkingsproject tussen meerdere instanties lokaal was ontwikkeld. De themagroep is zo opgezet dat er strategische verbanden ontstaan voor de beperking van criminaliteit, antisociaal gedrag, racistisch geweld, huiselijk geweld, alcoholmisbruik, prostitutie en drugsmisbruik.

De volgende problemen werden vastgesteld:

- Sommige instanties zijn 'absent' binnen de strategie (bijv. huisvesting en gezondheid). Hier moet iets aan worden gedaan;
- De bewustwording van de gemeenschap m.b.t. deze issues moet op gang worden gebracht;
- Ook geloofsgemeenschappen moeten worden betrokken;
- Er wordt niet voldoende preventief gewerkt, er is bijv. geen DfES-initiatief voor scholen
- Informatie-uitwisseling is cruciaal voor het vestigen van een effectieve benadering waarbij meerdere instanties samenwerken.

'Consent or coercion?' ('Gekozen of gedwongen?') Benaderingen van interventie

– Sara Swann, onafhankelijke trainer/onderzoeker.

Deze workshop was gericht op de volgende issues:

- De zaak Soham/Ian Huntley en de implicaties ervan;
- Bichard Inquiry Recommendations;
- De wetwijzigingen onder de Sexual Offences Act 2003;
- De preventie-beschermingsdriehoek van Barnardo's;
- De instemming van jongeren met seksuele activiteit en vertrouwelijkheidsissues in dienstverlening;
- Veranderingen in de houding tegenover pornografie en prostitutie bij het grote publiek.

3.4. Conclusies uit Britse interviews met kinderbeschermings- en strafrechtprofessionals

Sinds 2000 heeft een aantal welkome wijzigingen plaatsgevonden in de beleidscontext van Groot-Brittannië als het gaat om jongeren die betrokken zijn bij seksuele uitbuiting. De belangrijkste wijziging is dat nu wordt erkend dat zulke jongeren bescherming nodig hebben en dat zij benaderd moeten worden via een samenwerkingsverband tussen instanties binnen een kinderbeschermingsraamwerk.

Uit de interviews met 26 kinderbeschermings- en strafrechtprofessionals in Groot-Brittannië komt naar voren dat seksueel uitgebuite jongeren weliswaar veel problemen gemeen hebben met andere jongeren 'in nood' en dat ze baat kunnen hebben bij de algemene hulpvoorzieningen, maar dat hun problemen rondom seksuele uitbuiting alleen via gespecialiseerde dienstverlening de juiste aandacht kunnen krijgen.

Respondenten wezen met name op het belang van Barnardo's hulpverleners als 'lokale kampioenen' voor de ontwikkeling van partnerschappen en protocolontwikkeling. Ze noemden ook de waarde van de expertise van ngo-specialisten bij het werk met deze zeer

kwetsbare groep. Alle respondenten uitten bezorgdheid over de financiële onzekerheid waarin veel ngo's verkeren.

Er werden ook interviews gehouden met Barnardo's hulpverleners. Zowel sociale en jeugdwerkers op het gebied van seksuele uitbuiting (32 respondenten) als Service Managers (10 respondenten) werden aan het woord gelaten. De interviews leverden samen met de bovengenoemde vraaggesprekken talrijke voorbeelden op van effectieve samenwerking tussen verschillende organisaties in Groot-Brittannië. Toch toont dit onderzoek aan dat, ondanks de enorme verbeteringen in het nationaal beleidsraamwerk en de overheidssteun voor de Britse kinderbeschermingsdiensten, niemand op zijn lauweren mag rusten. Barnardo's Service Managers kaarten aan dat jongeren voortdurend in de steek worden gelaten als gevolg van problemen bij de samenwerking tussen instanties, met name doordat belangrijke partners niet in staat of bereid zijn strategisch samen te werken (vooral op het gebied van educatie, gezondheid en jeugdcriminaliteit). Geremde samenwerking tussen de verschillende instanties heeft met name invloed op de mate waarin gespecialiseerde services aan primaire preventie en vroegtijdige interventie kunnen werken.

Andere remmingen voor adequate dienstverlening zijn:

- Slecht professioneel begrip van de aard van seksuele uitbuiting;
- Hoge drempels voor interventie door beperkte resources;
- Plaatselijke 'gaten' in de dienstverlening (met name gebrek aan veilige accommodatie, huisvesting en verslavingsdiensten)
- En, niet in de laatste plaats, een slechte voortzetting van de hulp aan jongeren boven de 16.

Sectie 4 – De situatie in Estland

Deze sectie biedt een samenvatting van de Estlandse situatie m.b.t. het risico op seksuele uitbuiting voor jongeren. De informatie komt uit een combinatie van gegevens die tijdens informele interviews gedurende de bezoeken van Britse en Nederlandse professionals aan Estlandse ngo's werden verzameld en een literatuuronderzoek naar informatie in gedrukte en digitale vorm over prostitutie, gebruik van verdovende middelen en kinderverzorgings-/beschermingssysteem in Estland.

4.1 Passende steun en interventie in Estland

Het project bood partnerorganisaties in Estland de mogelijkheid Groot-Brittannië en Nederland te bezoeken om inzicht te verwerven in het type vrijwillige, gemeenschapgebaseerde steun dat in deze landen aan seksueel uitgebuite kinderen en jongeren wordt geboden. Professionals uit Groot-Brittannië en Nederland konden een aantal Estlandse ngo's bezoeken die actief zijn in Tallinn en Tartu. Zij hielden informele interviews met professionals ter plaatse. De context en werkwijze met betrekking tot seksuele uitbuiting van kinderen in Estland bleek sterk te verschillen van de aanpak in Groot-Brittannië of Nederland.

In Tartu bezochten de partners het Tartu Centrum voor Kinderbescherming, het Tartu Kindertehuis, het Kaagvere Bijzonder Internaat, Tartumaa, de politie van Tartu en de jongerenadviesdienst (seksuele gezondheidsdienst). Zo werd een beeld gevormd van de praktische context in de stad.

Het Tartu Centrum voor Kinderbescherming heeft een klein multidisciplinair team dat steun biedt aan kinderen die slachtoffer zijn geworden van seksueel misbruik, kindermishandeling, verwaarlozing en huiselijk geweld. Verwijzingen komen vanuit de gezondheids-, scholings- en sociale diensten die een kind doorverwijzen voor psychotherapie, en vanuit andere ngo's zoals het Tartu Kindertehuis. Met ieder kind vindt een eerste gesprek plaats, waarna counseling wordt aangeboden zolang het kind blijft komen (dit is vrijwillig). Als het Tartu Centrum gevallen van seksueel misbruik vaststelt, worden ook de politie en de kindbeschermingsmedewerkers van de overheid ingelicht. Waar nodig werkt het centrum nauw samen met de politie van Tartu. Die heeft nu een gespecialiseerde eenheid voor het interviewen van kinderen en het verzamelen van videomateriaal voor gebruik in de rechtszaal teneinde de minderjarige getuigen te beschermen.

Elk jaar vinden er zo'n 350 eerste verwijzingen naar het Tartu Centrum voor Kinderbescherming plaats. Gemiddeld gaat het hierbij bij 10% om seksueel misbruik en is 18% gelieerd aan huiselijk geweld. Gegevens van het Centrum uit 2004 noemen 30 gevallen van jongeren die seksueel waren misbruikt: 34% door een leeftijdgenoot, 27% door een onbekende, 13% door hun broer, 7% door hun vader en 7% door hun stiefvader. De politieafdeling voor kindbeschermingswerk in Tartu meldde de partners dat elk jaar ongeveer 30 gevallen van kindermisbruik worden gerapporteerd, waarvan slechts 10 tot een rechtszaak leiden.

Het Tartu Centrum voor Kinderbescherming biedt ook counseling aan jonge vrouwen die in het Kaagvere Bijzonder Internaat verblijven, een internaatschool voor meisjes met emotionele en gedragsproblemen die verband houden met criminaliteit en spijbelen. Jonge vrouwen verblijven op gerechtelijk bevel in de school. Gemiddeld duurt dit twee jaar. Er verblijven gemiddeld 50 jonge vrouwen van 11-17 jaar in de school en ze kunnen uit heel Estland afkomstig zijn. De meisjes komen vaak uit een economisch achtergestelde omgeving, ze zijn verwaarloosd en mishandeld en hebben een slechte relatie met hun gezin.

Het Kaagvere Internaat zit in een belangrijke overgangsfase van een gesloten instelling naar een op onderwijs gerichte, meer open setting. De partners konden dit zelf vaststellen tijdens hun twee bezoeken gedurende de twee jaar dat het project liep. Het personeel wordt duidelijk getraind in sociaal werk en counseling en neemt een rol aan die minder op supervisie is gericht. De jonge vrouwen op de school werden gescheiden in jongere en oudere leeftijdsgroepen en kregen naast het gebruikelijke onderwijsprogramma ook seksuele voorlichting en preventieve informatie over drugs en HIV/AIDS aangeboden.

De medewerkers van Kaagvere waren bezorgd over een kleine groep meisjes die weglopen van de school; toen de partners de school in juni 2006 bezochten werden bijvoorbeeld 8 jonge vrouwen sinds oktober 2005 vermist. Het schoolpersoneel probeert jonge vrouwen die weglopen terug te vinden, soms met hulp van de familie. De politie had geen opdracht ze te lokaliseren, maar soms kwamen ze hen op straat tegen, met name in Tallinn, en in zulke gevallen werden ze teruggebracht naar de school. De medewerkers waren ook bezorgd dat sommige van de jonge vrouwen nadat ze van school wegliepen doelwit werden van seksuele uitbuiting door volwassen mannen, die meestal 'ooms' worden genoemd. Deze 'ooms' zijn oudere Estlandse mannen, meestal tussen de 30 en 40 jaar, die cadeaus en kleding voor de jonge vrouwen kopen. Als wederdienst doen de meisjes dan "het huishouden" voor hen. De leeftijd voor seksuele meerderjarigheid in Estland is 14, dus de politie kan niets tegen de mannen doen. De relaties worden beschouwd als een 'vrije keuze' van de meisjes en niet als misbruik of uitbuiting door de mannen.

In Tallinn bezochten de partners het Tallinn Kinderbeschermingscentrum, het Tallinn Centrum voor Kinderen in Gevaar, het Aids Informatie- en Steuncentrum en het *Leven Voor Morgen* project en Anti Mensenhandel Hotline. De bezoeken wezen uit dat er geen

systematische gespecialiseerde hulp bestaat voor kinderen of volwassenen die blootstaan aan seksuele uitbuiting of mensenhandel. Slachtoffers van seksuele uitbuiting kunnen steun krijgen van het Tallinn Kinderbeschermingscentrum, het Tallinn Centrum voor Kinderen in Gevaar of het Aids Informatie- en Steuncentrum, maar deze vorm van misbruik wordt niet expliciet erkend.

De partners werd ook gemeld dat in 2006 een netwerk voor Kinderen in Gevaar was heropgericht. Dit netwerk omvatte 20 organisaties binnen 8 districten in Tallinn. De Kinderbeschermingswet werd op dat moment herzien en zou in 2007 worden geïmplementeerd. Er werd gesuggereerd dat het aantal personen onder de 18 in de prostitutie was gedaald door wijzigingen in de wetgeving, maar dat de problemen rond de seksindustrie voor degenen die daar deel van uitmaakten nog grotendeels werden genegeerd.

Leven Voor Morgen meldde dat sommige slachtoffers van mensenhandel succesvol in opvanghuizen waren geplaatst nadat ze uit het buitenland waren teruggekeerd. Ze spraken echter ook hun bezorgdheid uit over het gebrek aan gespecialiseerde hulp voor slachtoffers van seksuele uitbuiting en mensenhandel. De meeste bestaande systemen waren primair gericht op arbeidsuitbuiting als het ging om mensenhandel. *Leven Voor Morgen* stelde vast dat er geen overzicht bestaat van het probleem van Estlandse vrouwen die legaal in het buitenland gaan werken maar daar alsnog slachtoffer worden van bedrog. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft meisjes geholpen bij hun terugkeer uit Italië, Japan, Scandinavië en de VS, maar er is geen informatie over wat er daarna met hen is gebeurd.

4.2 Prostitutie in Estland

In Estland is tijdens de periode van herstelde onafhankelijkheid een abolitionistisch prostitutiebeleid ingevoerd. Dit betekent dat prostitutie niet gereguleerd is en dat het kopen en verkopen van seks wordt gezien als een handelstransactie, “een vrije overeenkomst tussen volwassenen” (Pajumets 2004, p. 17). Prostitutie is niet verboden en in principe kan iedereen als ‘enige rechthebbende’ optreden in dit veld. De landelijke overheid komt alleen tussenbeide als er sprake is van dwang of als een minderjarige betrokken is. Het Estlandse strafrecht verbiedt prostitutie dus niet expliciet. Alleen het ‘werven’ met prostitutie als doel is niet toegestaan (Sootak, Pikamäe 2004, p. 390-392).

Volgens Pettai, Kase en Proos (2006) wordt prostitutie in bordelen binnen Estland gezien als een onvermijdelijk aspect van de markteconomie waarbinnen alles kan worden gekocht of verkocht, seksuele diensten inbegrepen. De auteurs suggereren dat Estlands vrijemarkteconomie een van de factoren is die voor een ‘gunstige houding’ tegenover prostitutie in bordelen zorgt. Inwoners van Estland hebben niet altijd een duidelijke mening over prostitutie en studies tonen aan dat “prostitutie niet wordt beschouwd als misbruik van vrouwen of als sociale valkuil voor jonge vrouwen en meisjes” (p. 4).

Het is in Estland verboden om prostitutie te helpen (Wetboek van Strafrecht §268¹), minderjarigen in de prostitutie te plaatsen en hen op andere manieren tot prostitutie te stimuleren (§175, 176) en het is verboden reclame te maken voor prostitutie (Reclamewet §20). Er zijn voorstellen gedaan om deze wet te wijzigen zodat ook reclame-uitingen waarin vrouwen mannen eufemistisch uitnodigen voor “koffie” of “erotische massage” worden verboden. Deze vorm van reclame komt in de Estlandse massamedia en op het internet veelvuldig voor. Naast specifieke wetgeving met betrekking tot minderjarigen zijn er ook verbodsbepalingen m.b.t. activiteiten als marteling, slavernij en ontvoering (zie *Bijlage 5 over wetgeving*). In de laatste jaren zijn wijzigingen doorgevoerd in de secties en zijn bijvoorbeeld straffen verbonden aan het bieden van hulp bij prostitutie van minderjarigen (§176). Een

groep of persoon die hetzelfde misdrijf eerder heeft begaan, kan worden gestraft met 3-15 jaar cel (Nieuwe Sectie §268 “Hulp bij prostitutie”).

De situatie in Estland is beschreven door Pajumets (2004). Dit verwijst echter naar gegevens uit 2001 die door Kalikov zijn geciteerd en gegevens uit 2002 die door Kase en Pettai zijn genoemd, dus de informatie is mogelijk verouderd. In 2001 waren er volgens een hulporganisatie tussen de 50 en 70 bordelen in Tallinn. In 2002 werd het aantal vrouwen in de prostitutie geschat op 3.000.

In 2006 waren er nog altijd geen landelijke gegevens beschikbaar. Verschillende experts schatten het aantal vrouwen in verschillende seksbranches op 1.000 tot 3.000 of 4.000 (Luht 2006; Aral en Lawrence 2005). Het aantal vrouwen dat ‘parttime’ werkt is onbekend. Politievertegenwoordigers vermoeden dat ongeveer 500 vrouwen zowel in het buitenland (Finland, Zweden, Noorwegen, Japan, Letland, Duitsland, Italië, Spanje) als in Tallinn werken. Volgens Aral en Lawrence (2005) zijn er in Tallinn zo'n 17 ‘elitebordelen’, tot 500 ‘pleasure flats’ en 60 stripteasebars en massagehuizen.

Volgens Rene Berting (2006) van het ministerie van Binnenlandse Zaken zijn de Estlandse onderzoeken subjectief; de resultaten zijn afhankelijk van wat voor type prostitutie wordt onderzocht en wie de respondenten zijn. De prostitutie-industrie is hoofdzakelijk in Tallinn gevestigd, maar vindt tijdens de zomer ook plaats in Pärnu. Aangenomen wordt dat de prostitutie toeneemt als gevolg van stijgende vraag van buitenlandse sekstoeristen uit bijvoorbeeld Scandinavië en Groot-Brittannië (Luht 2006). De prostitutiesituatie in Estland is ook beïnvloed door wijzigingen in de wetgeving in Zweden en Finland, zoals Kopli (2006) aangeeft.

Volgens een ngo-hulpdienst voor sekswerkers zijn veel, zo niet de meerderheid van de vrouwen die in Tallinn werken van Russische origine (Kalikov 2003). Estland heeft geen traditionele tippelzones. Prostitutie is als commercieel bedrijf georganiseerd via on-site ‘dienstverlening’ in bordelen, stripbars en sauna’s, en off-site bijv. bij de klant thuis of op een feest, of via andere gevestigde ondernemingen zoals hotels en nachtclubs (Saar, Annist en Ahven 2001). Volgens Aral en Lawrence (2005) bestaat sekswerk in Estland uit drie categorieën in dalende hiërarchie – elitebordelen, pleasure flats en striptease-/danceclubs – maar vindt ook uitbreiding plaats naar seksuele dienstverlening in hotels en massagehuizen. Luht (2007) wijst erop dat prostitutie meestal ‘van de straat’ wordt georganiseerd, dus in hotels, bars en nachtclubs, maar dat in de regio Kopli ook straatprostitutie voorkomt. Aral en Lawrence (2005) geven aan dat straatsekswerkers in de oude binnenstad te vinden zijn, in de Virustraat, achter Merekeskus, bij de sadamhavens en elders in de stad. Het aantal vrouwen dat seks verkoopt op straat, op parkeerplaatsen e.d. is dus onbekend. Sekswerkers in elitebordelen kunnen 150.000 EEK per maand verdienen, terwijl de prijzen op straat rond de 50-100 EEK liggen (Aral en Lawrence, 2005).

Mannenprostitutie in Estland wordt zelden genoemd. Kalikov (2003) is een van de weinigen die het onderwerp zelfs maar aanroert. De auteur noemt vier hoofdactiviteiten voor mannelijke prostitués in Estland – in bordelen, massagehuizen en sauna’s; via internetadvertenties en escortservices; sekswerk buitenslands; en ‘weekendprostitutie’ in Tallinn, opnieuw via advertenties. Aral en Lawrence (2005) bevestigen dat mannelijke sekswerkers zeer in het geheim werken omdat dit nog altijd een taboe is in de Estlandse samenleving. De marketing gebeurt grotendeels via het internet. Aral en Lawrence (2005) voegen toe dat ‘tijdelijke’ mannelijke sekswerkers studenten kunnen zijn die alleen tijdens de zomermaanden werken om hun studie te financieren. De aantallen die bij het AIDS Informatie- en Hulpcentrum in Tallinn bekend zijn, lijken lager dan bij vrouwen, met slechts 1 bekend bordeel en 2 tot 4 sauna’s/massagehuizen. Er moet echter op worden gewezen dat de aantallen internet- en ‘weekend’-ontmoetingen onmogelijk te berekenen vallen, maar veel

hoger zouden kunnen uitvallen dan voor vrouwen. Het is dan ook onmogelijk in te schatten hoeveel mannen er in de seksindustrie werken.

In 2003 drukte het UNHCHR in zijn 'Report of the State of Estland' zijn bezorgdheid uit over het feit dat het aantal minderjarige prostituees in Estland onbekend was en hoger zou kunnen zijn dan de schattingen van 100 tot 120¹³. Vóór 1995 stelde een aantal van de eerder genoemde commentatoren vast dat ongeveer de helft van alle vrouwen die in de prostitutie werkten jonger waren dan 18 jaar, maar hulpverleners suggereren dat dit percentage nu is gedaald door wijzigingen in het strafrecht en gerichte politieacties. Volgens de Estlandse politiestatistieken voor 2004 waren er in dat jaar twee gevallen waarbij minderjarigen in de prostitutie werden geplaatst (§175). In 2005 waren er ook twee van dergelijke gevallen en drie gevallen waarbij minderjarigen geholpen werden zich te prostitueren (§176).

Het ECPAT Global Monitoring Report (2006) meldt op basis van gegevens van politieagenten in Tallinn dat 27% van de 1.000 sekswerkers jonger is dan 18 jaar. Minderjarigen kunnen zo jong zijn als 13 jaar, maar de meesten zijn tussen de 15 en 17 jaar oud en de meerderheid is vrouwelijk. Kinderen die onvoldoende ouderlijke zorg ontvangen en veel tijd op straat doorbrengen, lopen volgens ECPAT zeer hoog risico op uitbuiting via prostitutie, net als kinderen die in pleeggezinnen en weeshuizen zijn geplaatst.

Volgens Rene Berting (2006) zijn de laatste tijd meer bordelen gesloten, maar prostitutie bestaat nog altijd, verstoort achter massagehuizen, accommodatieservices, stripteasebars enz. De opkomst van nieuwe technologieën (mobiele telefoons, internet) heeft ook invloed op het patroon van sekswerk en stimuleert de voortzetting ervan (Aral en Lawrence 2005). Er is gesuggereerd dat een groot deel van het sekswerk, zoals elitebordelen, hotelsekswerk en sommige pleasure flats, in handen is van de georganiseerde misdaad (Aral en Lawrence 2005).

Pettai, Kase en Proos (2006) hebben een belangrijk onderzoek gedaan naar de ervaringen van vrouwen die in Estland als prostituees werkten. De studie ging over 438 vrouwen die tussen augustus en december 2005 sekswerk verrichtten. Het onderzoek onthult dat 6% van de vrouwen jonger dan 16 jaar was toen ze begonnen, en dat 48% tussen de 16 en 18 jaar was. De meerderheid van de onderzochte vrouwen was dus onder de 18 toen ze voor het eerst in de prostitutie terechtkwamen. Dit onderzoek toont ook aan dat drugs en alcohol sinds hun vroege tienerjaren deel uitmaakten van het leven van deze vrouwen:

“Een op de drie (vrouwen) begint op 14-jarige leeftijd te drinken, tweederde tegen 16-jarige leeftijd. Tweeënnegentig procent van de respondentes begon te drinken voordat ze volwassen waren [...] Tweederde van de vrouwen hebben ervaring met drugsmisbruik. Een op de drie gebruikt min of meer regelmatig verdovende middelen, terwijl 13% uit constante gebruikers bestaat [...] Prostituees beginnen ook vroeg met het gebruik van verdovende middelen. Een op de drie had ervaring met drugs voordat ze 16 was en een op twee had daar op 18-jarige leeftijd ervaring mee.”

Pettai, Kase en Proos (2006), p. 31-32.

Pajumets (2004) gebruikte een innovatieve methodologie om de standpunten van opiniemakers in Estland, Letland en Litouwen te vergelijken met krantenberichten over de

¹³ Dit is omdat de gegevens van de jeugdpolitie alleen informatie was over jongeren die waren vervolgd wegens criminaliteit, en prostitutie was daar een onderdeel van. Als minderjarigen dus waren betrokken bij prostitutie maar niet werden vervolgd voor een misdrijf, verschenen ze niet in de politiestatistieken.

seksindustrie en prostitutie in dezelfde landen.¹⁴ De conclusie van dit onderzoek is dat men vond dat de regering de realiteit onder ogen moest zien en regels moest invoeren voor prostitutie en bordelen; dit werd gedeeltelijk ook belangrijk genoemd om de gezondheidsrisico's voor sekswerkers en hun klanten te verlagen en verdere stigmatisering en nieuwe slachtoffers te vermijden.

Gevraagd naar de morele dimensies van prostitutie gaven Estlandse respondenten in de eerste plaats de media en films de schuld omdat die aan seksmarketing deden, en aan de regering omdat die via seksuele voorlichting een vrijzinnige boodschap aan de jongeren overbracht. Bovendien vonden ze dat de Estlandse regering geen initiatief had getoond om de betrokkenheid van de georganiseerde misdaad bij prostitutie tegen te gaan en ook geen moeite deed om de gevolgen van een groeiende seksindustrie voor de openbare gezondheid aan te pakken. Volgens veel respondenten in Pajumets studie was er sprake van een vicieuze cirkel die een verandering van de Estlandse situatie tegenhield:

[B]urgers hadden prostitutie niet als probleem erkend en daarom kreeg de regering geen 'opdracht' van beneden. Van 'boven' werden de aandacht en de resources niet gericht op de reikwijdte, oorzaken en gevolgen van de seksindustrie en daardoor wisten burgers niet van het bestaan van het probleem af.

(Pajumets, 2004, p. 85).

Het ministerie van Sociale Zaken en sommige ngo's (ENUT, Tartu Kinderbeschermingscentrum) hebben initiatief genomen om prostitutie te voorkomen via publieksvoorlichting. Een rehabilitatiecentrum met de naam 'Atoll' is opgezet om individuen uit de prostitutie en terug op de reguliere arbeidsmarkt te helpen. Er bestaat ook een klein aantal steungroepen: het Vrouwen Opvangcentrum in Tartu, het Opvang- en Steuncentrum van Ida-Virumaa en Opvang Vega in Tallinn hebben volgens Luht (2006) een opvangcentrum opgezet. Het is eveneens mogelijk dat individuen hulp zoeken en vinden bij de centra van het Estlandse Systeem voor Slachtofferhulp, met psychosociale counseling, informatie over hun rechten en de mogelijkheid van professionele hulp.

4.3 Mensenhandel in Estland

Exacte gegevens over het aantal slachtoffers van mensenhandel zijn niet beschikbaar. De ngo *Leven Voor Morgen* stelt dat dit mogelijk komt doordat dit een misdaad is die zelden wordt ontdekt; de slachtoffers zijn vaak om verschillende redenen niet bereid om hulp te zoeken, zoals hun illegale status in het land, bedreigingen van mensenhandelaren en de afwezigheid van speciale opvangcentra. ECPAT (2006) meldt dat het aantal meisjes dat naar het buitenland wordt verhandeld, moeilijk te schatten is omdat er geen officiële gegevens zijn en er geen betrouwbaar onderzoek is gedaan. De meeste meisjes gaan naar Finland, Duitsland, Italië, Zweden en Spanje. Slechte economische omstandigheden, drugsverslaving en gezinsgeweld drijven jonge meisjes naar deze landen.

Volgens een onderzoek dat voor het IOM werd uitgevoerd, zijn tussen 2001 en 2004 ongeveer 100 slachtoffers van mensenhandel vanuit Estland naar andere landen verhandeld (IOM 2005). Het rapport over mensenhandel van de UNODC (United Nations Office on Drugs en Crime) uit 2005 beschrijft Estland als een bronland dat een hoge plaats inneemt op de lijst met landen waar mensenhandel voorkomt. Estlandse vrouwen en meisjes worden

¹⁴ Dit onderzoek werd uitgevoerd middels een combinatie van de analyse van kranteninhoud (118 artikelen uit Eesti Päevaleht tussen 1999-2003) en semigestructureerde interviews met professionals uit de lokale/nationale overheid, media, zakenwereld, sociale zaken, wetshandhaving en ngo's (14 respondenten per land).

verhandeld naar Finland, Zweden, Noorwegen en in mindere mate naar West-Europa (Duitsland, Nederland, Ierland, Spanje, Denemarken, België, Slovenië, Italië, Portugal en Zwitserland). Estland is ook een bestemmingsland voor slachtoffers van mensenhandel met seksuele uitbuiting als doel vanuit Rusland, Letland en Oekraïne. Vrouwen worden vanuit Rusland, Letland, Moldova en Oekraïne via Estland naar Noord-Europa vervoerd en van sommige slachtoffers wordt vermoed dat ze naar China en Japan zijn overgebracht (ECPAT 2006; ECPAT 2005; Development Plan 2006).

Er zijn ook aanwijzingen voor interne mensenhandel binnen de grenzen van Estland, meestal vanuit het noordoosten naar de hoofdstad en vaak vanuit regio's met hoge werkloosheidscijfers naar grotere steden zoals Tallinn, Tartu en Pärnu. Het Mensenhandelrapport van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken uit 2005 plaatst Estland in 'rang 2', hetgeen betekent dat de regering van Estland nog niet volledig beantwoordt aan de minimumstandaard voor de uitbanning van mensenhandel. Het land spant zich echter zichtbaar in om daar verandering in aan te brengen (zie de website van *Leven Voor Morgen*, Sectie Mensenhandel).

Voortgang in de strijd tegen mensenhandel in Estland

Het Estlandse Wetboek van Strafrecht stelt mensenhandel niet specifiek strafbaar als crimineel feit, maar er zijn 15 artikelen waarin activiteiten die met mensenhandel samenhangen, worden verboden. Estland heeft in maart 2004 ook het aanvullende VN-protocol (Palermo-protocol) over mensenhandel geratificeerd.

Het "Ontwikkelingsplan voor de bestrijding van handel in mensen 2006-2009" werd op 26 januari 2006 door de Estlandse regering goedgekeurd. Dit plan stelt strategische doelen voor de bestrijding van mensenhandel, legt de belangrijkste maatregelen en activiteiten neer voor het bereiken van die doelstellingen en definieert de verantwoordelijkheden van elk ministerie. Het plan bepaalt dat Estland problemen in verband met mensenhandel zal monitoren en documenteren om brede en betrouwbare informatie te verwerven over de reikwijdte en de vormen van mensenhandel. Het land zal ook het publiek voorlichten over het probleem (Ontwikkelingsplan 2006, p. 6/7).

Preventie en Slachtofferhulp

In maart 2005 werd een netwerk van experts op het gebied van de decriminalisering van vrouwenhandel en prostitutie opgericht dat verband hield met het CATW-project (Coalition Against Trafficking in Women). 'Het Baltische Netwerk voor de Aanpak van de Legalisering en Decriminalisering van Prostitutie-Industrieën en Focusing op de Vraag' werd gecreëerd in samenwerking met het Estlandse Centrum voor Vrouwenstudies (ENUT). (<http://www.enut.ee/enut.php?keel=ENGanduid=152>).

De ngo's *Leven Voor Morgen*, *Tartu Centrum voor Kinderbescherming* en *ENUT* organiseerden seminars over mensenhandel voor kinderen en professionals (docenten, jeugdwerkers, sociaal werkers, grensbewakers, politieagenten, vertegenwoordigers van lokale overheden enz). *Leven Voor Morgen* heeft sinds 2004 een hotline en geeft in verschillende regio's in Estland advies aan mensen die van plan zijn in het buitenland te gaan werken. De ngo maakt nu deel uit van een internationaal samenwerkingsproject met de naam *Europewide End Exploitation and Trafficking (EXIT)*, dat is gericht op preventie van mensenhandel.

In 2004 vestigde Estland in samenwerking met de *Werkgroep voor Samenwerking rond Kinderen in Gevaar* van de Raad van de Baltische Landen een Nationaal Contactpunt voor Onbegeleide en Verhandelde Kinderen dat ressorteert onder het ministerie van Sociale Zaken. ECPAT (2006) stelt echter dat het ontbreken van een verwijssysteem de coördinatie en effectieve

actie ernstig hindert. Er bestaat in Estland nog geen netwerk van specialisten en de samenwerking in dit opzicht is grotendeels in handen van ngo's.

Het ministerie van Sociale Zaken werkt samen met lokale overheden en ngo's om 'verhandelde' individuen slachtofferhulp te bieden zoals medische, psychologische, juridische, politie- en sociale bijstand. In 2005 trainde het ministerie 35 slachtofferhulpvrijwilligers die nu actief zijn in 16 steden in Estland; ze werken samen met de politie om de identificatie van en de hulpverlening aan slachtoffers eenvoudiger te maken. Er zijn geen specifieke opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel, maar er zijn drie opvangcentra voor slachtoffers van huiselijk geweld die bijstand verlenen aan volwassen en minderjarige slachtoffers van mensenhandel (ECPAT 2006 p. 115).

Van 2006 tot 2009 voert het ministerie van Sociale Zaken in samenwerking met meerdere partners een pilootproject uit dat gericht is op vergroting van de capaciteit en verbetering van de hulpmodellen voor vrouwelijke slachtoffers van mensenhandel voor seksuele uitbuiting tussen Noord-Europese en Baltische landen. In 2007 stelt het Estlandse ministerie van Sociale Zaken richtlijnen op voor professionals bij gevallen van mensenhandel.

Conclusies

Het project leverde de volgende resultaten op:

1: Identificatie van effectieve partnerschappen tussen organisaties in elk land, beoordeeld via een analyse van samenvattende documenten die door professionals uit ngo's, overheidshulpverleners en wetshandhavers werden opgesteld tijdens expertseminars en ook via de informatie-uitwisselingbezoeken tussen Groot-Brittannië, Nederland en Estland.

Uit de seminars bleek dat de volgende factoren essentieel waren voor een effectieve samenwerking tussen verschillende instanties 'in het veld':

Initiële actie

- Erken en wees betrokken bij seksuele uitbuiting
- Zorg voor regelmatige bijeenkomsten en ontwikkel beschermingsplannen op lokaal niveau (waarin de hoofdrolspelers worden genoemd, de rollen worden verdeeld en trainings worden uitgewerkt)
- Sluit overeenkomsten voor informatie-uitwisseling tussen instanties (over kinderen die risico lopen op seksuele uitbuiting en over kinderen die al duidelijk uitgebuit worden)
- Bouw aan wederzijds vertrouwen en respect tussen verschillende instanties
- Stel de gezamenlijke doelstellingen en de benodigde vaardigheden vast
- Zorg voor goed opgeleide professionals met energie en passie
- Ontwikkel consultancy met organisaties en pas gezamenlijke trainingen toe.

Secundaire actie

- Zorg voor ondertekende protocollen (schriftelijk) op senior-strategisch niveau en lokale toepassing daarvan
- Kies een leider die het protocol voert
- Promoot begrip van de competenties en helderheid van de doelstellingen
- Vorm links naar diensten en projecten voor 'weggelopen/vermiste' kinderen
- Vorm links naar steunprojecten voor prostituees/sekswerkers (boven de 18)
- Bied extra mogelijkheden voor scholing en werk voor risicogroepen
- Gebruik relevante overheidsagenda's (lokaal), bijv. drugs, misdaad of prostitutiestrategieën
- Controleer of de regionale overheden dit systeem goed beheren.

Bredere filosofie/doelstellingen/zorgen

- Luister naar elkaar en naar de jongeren
- Stel het kind centraal
- Betrek de gezinnen van kinderen (indien gepast)
- Betrek de gemeenschap (om het issue zichtbaar te maken en duidelijk te maken dat jongeren het slachtoffer zijn)
- Zo lang er vraag is, is er aanbod
- Meer focus op preventie van uitbuiting
- Meer controle op wetshandhaving, wetgeving; ook met betrekking tot 'klanten'/daders
- Vergroot de pakkans voor de daders.

Het is het vermelden waard dat in alle landen **nationale structuren en actiestrategieën**, gelinkt aan de passende wettelijke raamwerken, cruciaal werden genoemd voor effectieve samenwerking tussen professionals uit verschillende instanties.

Dankzij de expertseminars in Groot-Brittannië en Nederland konden de partners Barnardo's en Stede de trainingsbehoeften binnen de reeds bestaande samenwerkingsnetwerken tussen de organisaties meer specifiek bekijken. In beide landen werden de problemen en de voornaamste beperkende factoren bij de uitbreiding en verbreding van de kennis van seksuele uitbuiting via professionele netwerken zichtbaar gemaakt. In beide landen bleek behoefte te bestaan aan betere gecoördineerde actie vanuit de wetshandhavinginstanties, zodat actie kan worden ondernomen tegen de plegers van seksuele uitbuiting (zowel degenen die via overtuigingskracht werken als de meer gewelddadigen) en de vervolgingsinstanties de bestaande wetgeving krachtiger toepassen tegen de uitbuiters. In Groot-Brittannië en Nederland werden positieve ontwikkelingen vastgesteld als het gaat om de vorming van landelijke schema's en centra tegen mensenhandel, maar dit moet de aandacht niet afleiden van het feit dat effectievere actie nodig is tegen interne vormen van seksuele uitbuiting. Deze laatste vorm wordt vaak over het hoofd gezien.

In Estland werd vastgesteld dat de samenwerking tussen verschillende organisaties en netwerking om seksueel uitgebuite kinderen en jongeren bij te staan, nog in de kinderschoenen stond. Zeer weinig ngo-vertegenwoordigers namen bijvoorbeeld deel aan het internationale seminar in Tartu, hetgeen misschien illustreert dat de communicatie over dit onderwerp zeer beperkt is. Ook de begeleiding vanuit de centrale overheid om de ontwikkeling van netwerking tegen seksuele uitbuiting van kinderen te bevorderen werd als zeer zwak ervaren door de Estlandse ngo's die aan onze bezoeken deelnamen en met wie wij informele interviews hielden.

Het is extra zorgwekkend dat juist in Estland, dat een potentieel land van herkomst en een doorvoerhaven is voor jongeren die voor seksuele uitbuiting naar elders in de EU worden vervoerd, niet méér wordt ondernomen om zulke netwerken te ontwikkelen en op nationaal niveau begeleiding te bieden voor degenen die al werken in de kinderbeschermings- en strafrechtsector. Het project erkent dat de recente ontwikkeling door de Estlandse overheid van een Ontwikkelingsplan voor de Bestrijding van Mensenhandel (2006-09) een belangrijke stap in de goede richting is.

2: Uitwisseling van een praktijkmodel voor ngo's (opgesteld aan de hand van **informatie-uitwisselingbezoeken** en via analyse van **interviewgegevens** en gepresenteerd op het Internationale Seminar in Tartu).

De bezoeken voor informatie-uitwisseling boden alle partners de mogelijkheid gegevens uit te wisselen voor het opstellen van het beste praktijkmodel ter vermindering en preventie van seksuele uitbuiting dat door ngo's in een specifieke landscontext wordt gebruikt. Het beste werkmodel omvatte **tijdige identificatie, onmiddellijke bescherming, schadebeperking** en **langetermijnherstel** voor kinderen en jongeren die slachtoffer zijn geworden van seksuele uitbuiting. Via de uitwisseling van praktijkvoorbeelden uit de Britse, Nederlandse en Estlandse context werd besloten dat dit het effectiefst werkt wanneer het **holistisch** wordt toegepast via **passende mechanismen** waarbij **zowel kinderbeschermings- als strafrechtprofessionals** betrokken zijn (zoals beschreven onder punt 1). In Nederland bijvoorbeeld wordt dit beschreven als een 'schakelbenadering' van preventie en beperking, terwijl dit model in Groot-Brittannië wordt omschreven door plaatselijk opgestelde protocollen die deel uitmaken van overheidsrichtlijnen, regelgeving en landelijke wetgeving. In Estland werd vastgesteld dat de samenwerking tussen verschillende instanties en netwerking ter ontwikkeling van een dergelijk model nog in de kinderschoenen stond; hier was meer werk en tijd nodig.

De verzameling van interviewmateriaal met Britse ngo-professionals bood een zeer gedetailleerd model voor de directe steun die Barnardo's in Groot-Brittannië biedt. De

interventiemethode is een **gemeenschapgebaseerd sociaal werkmodel** dat de naam 'The Four A's' (de vier A's) heeft gekregen: Access, Attention, Assertive Outreach en Advocacy (Aandacht, Toegankelijkheid, Assertieve benadering en Voorspraak). Het door Barnardo's gebruikte model is empirisch getest en lijkt het risico op seksuele uitbuiting voor minderjarigen te verminderen (zie sectie 4 hieronder). Het 'Vier A's model' is uitgebreid beschreven in het rapport *Reducing the Risk* (Scott en Skidmore 2006) en Nederlandse en Estlandse vertalingen van de samenvatting werden tijdens het slotseminar in Estland (oktober 2006) en via de website van Barnardo's (www.barnardos.org.uk/reducingtherisk - zie punt 4 hieronder) onder alle deelnemers verspreid.

Daarnaast werd in Groot-Brittannië een onderzoek gehouden onder 16 centra van Barnardo's om het probleem van 'interne mensenhandel' (soms 'domestic trafficking' genoemd) in kaart te brengen. Het onderzoek wees uit dat dit een probleem is, met 42 gevallen in de afgelopen 12 maanden en 76 in de afgelopen 4 jaar bij deze 16 centra. Dit betekent dat hulpvoorzieningen en strafrechtelijke onderzoekers ervan moeten uitgaan dat uitbuiters kinderen en jongeren bewust binnen een land van de ene naar de andere locatie verplaatsen om seksueel te worden uitgebuit.

3: De actieve betrokkenheid van dienstgebruikers (kinderen en jongeren die risico lopen op seksuele uitbuiting) in elk land om de onderzoeksevaluatie van informatie te voorzien.

Hoewel dit geen deel uitmaakte van het oorspronkelijke projectvoorstel, was het gestructureerde groepswork dat tijdens de Estlandse informatie-uitwisseling in Groot-Brittannië werd uitgevoerd, zeer succesvol. Vijf dienstgebruikers werkten samen met de Estlandse professionals aan een visueel 'storyboard' en presenteerden het resultaat aan de hele groep. De storyboards beschreven hun ervaringen en hoe de gespecialiseerde dienstverlening van Barnardo's hen had geholpen bij hun herstel en hun veiligheid hadden vergroot.

4: Het produceren van samenvattingen van informatie in alle talen over effectieve resultaten van ngo-hulpverlening ter vermindering van de risico's en ter bescherming van slachtoffers van commerciële seksuele uitbuiting.

De resultaatmonitoring voor kinderen en jongeren was beperkt tot gegevens uit Groot-Brittannië. De Britse gegevens werden verzameld via de toepassing van een tool voor monitoring dat door de onderzoekers van Barnardo's was ontworpen en geïmplementeerd. De statistische gegevens werden met SPSS-software geanalyseerd. De Britse gegevens wijzen op het volgende:

- Er is een holistisch model ter preventie, bescherming en herstel nodig;
- Er moet effectieve individuele steun worden geboden via gespecialiseerde ngo- (vrijwilligers-) gemeenschapgebaseerde sociaal georiënteerde projecten;
- De kern van dit steunmodel wordt gevormd door de 'Vier A's' (Access, Attention, Assertive outreach en Advocacy – Aandacht, Toegankelijkheid, Assertieve benadering en Voorspraak);
- De gemonitorde resultaten voor minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting in Groot-Brittannië over een periode van twee jaar tonen een (statistisch) zeer significante risicobeperking;
- Voor de jongeren in Groot-Brittannië die van de hulp gebruik maakten, werd het risico over 5 op de 6 factoren succesvol verlaagd: weglopen, behoefte aan onderdak, relatie met verzorgers, bewustzijn van rechten en risico's en betrokkenheid bij de diensten.
- Een sleutelement bij effectieve risicobeperking was het afremmen van 'weglooptgedrag' bij de jongeren.

Het project bood Barnardo's de mogelijkheid deze belangrijke bevindingen met de twee partnerlanden te delen via de vertaling van de samenvatting van *Reducing the Risk* en via deelname aan het Internationale Slotseminar (in Tartu, oktober 2006). Wij geloven dat de uitwisseling en de uitleg van dit geteste hulpmodel binnen Estland verdere stimulering zal bieden aan de ngo's die al actief zijn om kinderen en jongeren die seksuele uitbuiting ervaren, te helpen. Wij gaan ervan uit dat zulke gegevens door ngo's kunnen worden gebruikt om te lobbyen voor effectievere lokale en landelijke netwerken en voor een betere beschikbaarheid van de landelijke resources om het probleem van seksuele uitbuiting van kinderen in de toekomst aan te pakken.

Samenvattend:

Het is bijzonder moeilijk de betekenis samen te vatten van een complex en multidimensionaal project dat in drie landen heeft gewerkt en waarbij 33 professionele partners via praktijkbezoeken betrokken waren, naast 300 deelnemers aan seminars. Hoewel elk van de partnerinstanties in elk land binnen een zeer onderscheiden legaal en beleidsmatig raamwerken bestaat, heeft dit project een aantal algemene uitdagingen geformuleerd voor de respons van kindbeschermings- en strafrechtprofessionals op seksuele uitbuiting van kinderen.

Enkele trajecten en achtergrondcontexten voor kinderen en jongeren die seksuele uitbuiting en misbruik door prostitutie ervaren, zijn:

- Lange geschiedenis van mishandeling en benadeling
- Ervaring met seksueel misbruik
- Ervaring met huiselijk geweld
- Ouders met eigen problemen
- Dakloze gezinssituatie
- Ervaring met staats-/instellingsverzorging
- Weglopen van huis of instelling.

Meer onmiddellijke indicators dat kinderen en jongeren mogelijk gevaar lopen op seksuele uitbuiting, zijn:

- Weglopen/vermist raken
- Contact met 'riskante volwassenen/uitbuitende relaties
- Toenemend misbruik van alcohol en drugs
- Afgebroken opleiding
- Leeftijdgenoten/vrienden die bij prostitutie betrokken zijn
- Individuele dakloosheid
- Breuk met professionele verzorging.

De uitdaging voor professionals in eender welke context – ngo/vrijwilligerswerk, overheidshulpverlening, kindbescherming of strafrecht – is gelegen in het gebruik van holistische, ondersteunende en passende methoden om kinderen en jongeren die gevaar lopen, te betrekken en de kans dat zij in de toekomst verder uitgebuit zullen raken, te beperken. In alle drie de landen werd vastgesteld dat kinderen en jongeren voortdurend in de steek worden gelaten omdat een alomvattend en goed georganiseerd systeem vaak afwezig of onvolledig is.

Om dit aan te pakken heeft elk land een Nationaal Actieplan nodig tegen seksuele uitbuiting van kinderen. Dit plan moet regelmatig worden herzien en door de nationale regering

volledig worden geïmplementeerd. Zo'n plan kan de specifieke wettelijke en beleidsmatige raamwerken vastleggen en definiëren hoe deze op lokaal en regionaal niveau moeten werken en welke resources nodig zijn voor een effectieve uitvoering. Bovendien kan zo'n plan dan verdere verbanden aangaan met andere nationale/lokale strategieën die specifiek relevant zijn – bijv. misdaad, drugsmisbruik, kinderscherming, seksueel geweld, scholing, gezondheid, anti-geweld, enz. Zo kan worden verzekerd dat het probleem van seksuele uitbuiting van kinderen steviger en duidelijker op de agenda van betrokken professionele groepen en regeringsafdelingen blijft staan.

De boodschap van dit project is dat kinderen die seksuele uitbuiting meemaken, beter verdienen. Wij weten dat we het beter kunnen doen.

Referenties

Aral S.O. en Lawrence J.S. (2005) *The Dynamic Topology of Sex Work in Tallinn, Estonia*. Report of the findings from a Rapid Assessment Conducted May 22-29 2005. Atlanta, USA. (Beschikbaar via http://www.tai.ee/failid/Prostitutsioon_kiirhindamine_06.2005.pdf)

Berting, Rene. (2006) *Bordelli sulgemine prostituuti uut ametit otsima ei pane*. Intevjuu artiklis Eestis on naaberriikidega võrreldes prostituutide arv üks väiksemaid. Eesti Päevaleht, 4.juuli 2006 (Beschikbaar via <http://epl.ee/?artikkel=325066>)

Development Plan for Combating Trafficking in Human Beings 2006-2009 (Estonia) (Beschikbaar via <http://www.just.ee/22613>)

Eespere, Katri (2004) *Combating Trafficking in Persons in Estonia: Experts Opinions about Problems en Solutions* Estonian Women's Studies en Resource Centre/Nordic Council of Ministers: Tallinn, Estonia [Beschikbaar via www.enut.ee] ??

ECPAT (2005 en 2006) *The ECPAT global monitoring report on the status of action against commercial sexual exploitation of children. Estonia* (Beschikbaar via http://www.ecpat.net/eng/A4A_2005/PDF/Europe/Global_Monitoring_Report-ESTONIA.pdf)

Estonian Police statistics for 2004 (Beschikbaar via <http://www.pol.ee/index.php?id=476>)

International Organization for Migration (2005) *Trafficking in Human Beings for Sexual Exploitation: An Analysis of the Situation in Estonia*, IOM, 2005. Beschikbaar via http://iom.fi/files/books/mensenhandel_in_estonia_eng.pdf,

Kalikov, J. (2003) *Historical background of prostitution in Estonia* [Beschikbaar via www.policy.hu/kalikov/ESTONIA.html]

Kelly, L. en Regan, L. (2000) *Stopping Traffic; Exploring the Extent of en Responses to Trafficking in Women for Sexual Exploitation in the UK* Police Research Series, Paper 125; London, Home Office.

Kopli K. (2006) *Seksiteenuste ostmise eest võib Soomes vangid minna*. Eesti Päevaleht. 22.juuni.2006 (Beschikbaar via <http://epl.ee/?artikkel=324259>)

Living For Tomorrow (www.livingfortomorrow.ee)

- Luht K. (2006) *Eestis on naaberriikidega võrreldes prostituutide arv üks väiksemaid*. Eesti Päevaleht, 4.juuli 2006 (Beschikbaar via <http://epl.ee/?artikkel=325066>)
- Luht K. (2007) *Personal questions about prostitution and trafficking* via e-mail met K. Altossar, januari 2007
- Pajumets, M. (2004) *Prostitution – A Social Problem? The views on prostitution’s nature, causes en effects in the Baltic States and north-western Russia* Estonian Women’s Studies en Resource Centre/ Equality Department of Estonian Ministry of Social Affairs/ Nordic Council of Ministers: Tallinn, Estonia [Beschikbaar via www.enut.ee]
- Pettai, I. Kase, H en Proos, I (2006) *Prostitution in Estonia; a survey of the situation of women involved in prostitution; results of a sociological study*, EQUAL/ Eesti Avatud Uhiskonna Instituut, Tallinn, Estonia.
(Beschikbaar via http://www.lft.ee/tf.oigus/tf.failid/20061019142448/Prostitution_in_Estonia_ingl.pdf)
- Saar, J. Annist, A. en Ahven, A. (2001) ‘Trafficking in Women in Estonia: social aspects’ in IOM (2001) *Trafficking in Women en Prostitution in the Baltic States* (Helsinki: IOM)
[Beschikbaar via www.focus-on-trafficking.org]
- Scott, S. en Skidmore, P. (2006) *Reducing the Risk; Barnardo’s support for sexually exploited young people; A two year evaluation* (Barkingside, Barnardo’s)
- UNHCHR (2003) ‘*Report of the State of Estonia’ to the Committee on the Rights of the Child.*’
[Beschikbaar via www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf]

Bijlage 1 – Samenvattingen van de partner-ngo's die bij het project zijn betrokken

Het Tartu Centrum voor Kinderbescherming, Estland werd in 1995 opgericht als ngo. Het is het eerste centrum van dit type in Estland. Een multidisciplinair team werkt met mishandelde en/of verwaarloosde kinderen en hun familie. Het Centrum voor Kinderbescherming heeft als doel kinderscherming en huiselijk geweld in Estland te voorkomen door bewustwording binnen de gemeenschap op gang te brengen, professionals te trainen en counseling en behandeling te bieden aan mishandelde kinderen en hun familie.

De hoofdfuncties van het Tartu Centrum voor Kinderbescherming zijn als volgt:

- Het bieden van psychologische, sociale en medische counseling, psychotherapie en acute hulp bij noodgevallen aan kinderen en hun familieleden die blootstaan aan/lijden onder geweld;
- Het trainen van specialisten die zich willen inzetten om met kinderen te werken (medici, sociaal werkers, pedagogen, psychologen, jeugdpolitieagenten, officiers van justitie, rechters, enz.);
- Het opstellen van een netwerk van specialisten in Tartu en het verspreiden van dit model in de rest van Estland;
- Het vormen van de publieke opinie over huiselijk geweld en kindermishandeling in onze samenleving.

Het werk van het Tartu Centrum voor Kinderbescherming is gebaseerd op teamwork. Alle teamleden zijn goed opgeleid en hebben een speciale training ondergaan om met mishandelde kinderen en hun familieleden om te gaan.

Voor meer informatie over hoe het team werkt, bezoek -

Barnardo's, Groot-Brittannië steunt meer dan 130.000 kinderen en hun familie via 383 projecten thuis, op school en binnen de lokale gemeenschap. Elk project is anders, maar ze hebben allemaal hetzelfde doel: de meest kwetsbare kinderen en jongeren te beschermen en verzorgen en hun langetermijnmogelijkheden te bieden, en hen voor te bereiden op hun toekomst.

Barnardo's visie is dat de levens van alle kinderen en jongeren vrij zouden moeten zijn van armoede, misbruik en discriminatie. Ons doel is de meest kwetsbare kinderen en jongeren te helpen hun levens te veranderen en hun potentieel te vervullen. Barnardo's werkt met de meest kansarme kinderen om te verzekeren dat in hun behoeften wordt voorzien.

Barnardo's gelooft dat een 'kindprostituë/kindprostitutuee' iets is dat niet bestaat. Kinderen die bij prostitutie zijn betrokken, zijn slachtoffers van misbruik en seksuele uitbuiting. Jonge mensen nemen niet zelfstandig het besluit om 'seks te verkopen', zij worden door anderen in die levensstijl gedwongen. Het misbruik van kinderen en jongeren via prostitutie is niet nieuw, maar de reikwijdte is goeddeels onbekend. De straat is slechts één aspect van deze vorm van misbruik: veel vindt plaats achter gesloten deuren en blijft verborgen voor het oog van het publiek.

Wat het issue ook is; van drugsmisbruik binnen het gezin tot handicaps; van jeugdcriminaliteit tot mentale gezondheid; van seksueel misbruik tot huiselijk geweld; Barnardo's is er om de kwetsbaarste kinderen van Groot-Brittannië een betere start te geven. Wij voeren ook campagne om hun levens duurzaam te verbeteren.

Voor meer informatie over het werk van Barnardo's, zie www.barnardos.org.uk

Stade Advies

Stade Advies is een landelijk opererend adviesbureau voor maatschappelijke ontwikkeling dat op een breed vlak een bijdrage wil leveren aan de kwaliteit van samenleven.

Hierbij gaat het om het scheppen van een omgeving waarin meer kinderen en jongeren voldoende kansen krijgen om hun toekomst vorm te geven. Het gaat om volwassenen die de regie kunnen houden van hun eigen levensloop en voor hun belangen weten op te komen.

Het gaat om een overheid die in staat is de maatschappelijke participatie van burgers te bevorderen en een bindende visie heeft op de gewenste kwaliteit van samenleven. En het gaat om ondernemende organisaties die samen met andere belanghebbenden in een permanente dialoog – met steeds de mens als vertrekpunt – komen tot een integrale programmatische aanpak; betrokken en betrouwbaar.

Stade Advies doet dit door maatschappelijke organisaties en overheden hierin te adviseren. Niet alleen met raad maar ook met daad. Daarbij richten wij ons ook op belangrijke randvoorwaarden, zoals modern maatschappelijk ondernemerschap en resultaatgerichte subsidierelaties.

Stade Advies onderscheidt zich door grote veldkennis, realistische adviezen en betrokken adviseurs. De aanpak is deskundig, klantgericht en professioneel.

Onze ruim dertig adviseurs werken onder andere mee aan verbetering van welzijnsbeleid, leefbaarheid en veiligheid, subsidie- en inkoopbeleid, jeugdbeleid, stedelijke vernieuwing, openbaar bestuur, zorg en maatschappelijk ondernemerschap. We doen dat door middel van advisering, beleidsimplementatie, onderzoek, coaching, interim management, scholing en training. Onze opdrachtgevers zijn overheden, maatschappelijke ondernemingen en vrijwilligersorganisaties.

Voor meer informatie over Stade Advies, zie www.stade-advies.nl

Bijlage 2 – Onderzoeksmethoden

Het project maakte gebruik van **gecombineerde methoden** voor het verkrijgen van de gegevens die in dit rapport zijn weergegeven, zoals:

- Kwalitatieve face-to-face interviews
- Gestructureerde interviews via de telefoon
- Observatie van deelnemers
- Analyse van gedeelde ervaringen en gedachten (van professionele bezoekers uit andere landen)
- Analyse van groepsdiscussies (tijdens bezoeken en seminars)
- Documentanalyse (van schriftelijke samenvattingen van projectactiviteiten)
- Kwantitatieve gegevensverzameling en analyse van resultaatmonitoring¹⁵.

Computergesteunde analyse werd gebruikt waar van toepassing; SPSS- en NVivo-software werd door onderzoekers gebruikt voor verschillende onderdelen van de verzamelde projectgegevens.

De **doelstellingen** van het project werden bereikt via de **analyse van onderzoeksgegevens** over de volgende **specifieke elementen**:

Doelstelling 1 – Het uitwisselen van een model voor de beste praktijk voor ngo's in de bestrijding van seksuele uitbuiting

- informatie-uitwisseling en praktijkbezoeken tussen de partners
- analyse van Britse interviewgegevens
- interne resultaten van expertseminars
- model gepresenteerd op het Internationale Seminar in Tartu.

Doelstelling 2 – Geteste samenvattende informatie te produceren over effectieve resultaten voor degenen die seksuele uitbuiting riskeren

- Resultaatmonitoring van dienstgebruikers in Groot-Brittannië
- Deelname van risicojongeren aan partnerbezoeken
- Gepresenteerd op het Internationale Seminar in Tartu.

Doelstelling 3 – Effectieve partnerschappen tussen organisaties, aan te wijzen in elk partnerland

- Analyse van samenvattende documenten op basis van de deelname van ngo- en overheidsprofessionals aan expertseminars
- Brits interviewmateriaal met kinderbeschermings- en strafrechtprofessionals
- Estlands interviewmateriaal dat werd verzameld tijdens informatie-uitwisselingbezoeken met ngo's
- Analyse van Estlandse literatuur via internetzoekacties.

¹⁵ Voor een volledige methodologische uiteenzetting over de onderzoeksanalyse van de Britse gegevens (interviews en resultaatmonitoring), zie de Bijlagen A tot G van Barnardo's publicatie Scott en Skidmore (2006), *Reducing the Risk {Full report}* op www.barnardos.org.uk/reducingtherisk.

Bijlage 3 – Presentaties op het Internationale Slotseminar

De voornaamste presentatoren op het Internationale Seminar, Tartu, Estland, oktober 2006

Juri Sasi	Afgevaardigd burgemeester van Tartu, Estland
Sybold Lens	Manager Jongerenbehandelcentrum, Nederland (Competition Method Programme)
Rob Janssen	Speciale Projecten, Belastingambtenaar, Nederland (Werkt met overtreeders)
Ginny Wilkinson	Sexual Exploitation Principal Officer, Barnardo's, Groot-Brittannië (De Britse context voor preventie van seksuele uitbuiting)
Paula Skidmore	Barnardo's Research & Development, Groot-Brittannië (Barnardo's 'Vier A's' model voor de beste praktijk)
Ruth Soonets	Directeur Tartu Centrum voor Kinderbescherming, Estland (Netwerking om seksueel uitgebuite kinderen te helpen)
Marina Paddar	Politieagent, Tartu, Estland (Onderzoek naar plegers van seksuele misdrijven met kinderen in Estland)
Katri Tammekand	Ministerie van Sociale Zaken, Estland (Geweld in relaties en seksuele uitbuiting)

Workshops –

Verstoorde seksualiteit en preventie op scholen

Karen Fyffe – Barnardo's Groot-Brittannië en Lucienne Prinsen – Nederland

Misbruikpreventie vanuit strafrechtelijk perspectief

Marina Paadar - Estland en Michelle Harris – Barnardo's Groot-Brittannië

Sociale counseling en interventie bij seksueel uitgebuite kinderen

Sarah Booth en Paul Matthews – Barnardo's Groot-Brittannië en Merel Kolderie – Nederland

Voorlichting en groepswork tegen uitbuiting

Andru Kyle en Michelle Vernon – Barnardo's Groot-Brittannië

Bijlag 4 – De respons op de Nederlandse expertseminar-vragenlijst

Aan het einde van de tweede expertmeeting in Nederland werd een vragenlijst uitgedeeld. 18 deelnemers vulden de lijst in. De antwoorden zijn hieronder samengevat.

Wat is volgens u het probleem met kinderprostitutie?

- De pakkans voor de daders is klein.
- De seksuele attitude van jongeren.
- Niet genoeg kansen m.b.t. werk, scholing, educatie, gelijkwaardigheid.
- Ontbreken van een gestructureerde landelijke benadering.
- Gebrek aan controle en begrip van het probleem.
- Het probleem krijgt niet voldoende prioriteit van de overheid.

Wat zou u over vijf jaar bereikt willen hebben?

- Een betere grip op de daders.
- Minder kinderprostitutie.
- Verbeterde samenwerking tussen de relevante partners.
- Eén registratiesysteem om de transparantie te verbeteren.
- Beter gestructureerde benadering van politie en justitie.
- Lokaal, regionaal en nationaal geïmplementeerde benadering van kinderprostitutie.

Wat is volgens u de meest geschikte organisatie om als initiator te werken?

- Ministerie van Justitie, nationale regering
- Gemeentelijke overheid, politie, Openbaar Ministerie (OM)
- Landelijke organisaties
- Lokale organisaties

Wat zijn volgens u de meest geschikte organisaties om in dit project mee samen te werken?

- Gemeenteraad
- GGD
- Hulpdiensten
- Belastingdienst
- Kinderbescherming
- Onderwijs officiers
- Politie
- OM
- Nationale Kenniscentra
- Ministerie van Sociale Zaken (SZW), Justitie, Gezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

Denkt u dat er iets over het hoofd is gezien?

- Focus op de klanten.
- Onvoldoende bewustwording binnen justitie.
- Meer aandacht voor gelijke kansen in verschillende groepen in de samenleving.
- Leeftijdgrens -18/+18 beperkt de mogelijkheid om het probleem aan te pakken.
- Leer van de internationale ervaringen.

Appendix 5 –Estlandse Wetgeving

Wetboek van Strafrecht

In Estland is 14 jaar de leeftijd voor strafrechtelijke verantwoordelijkheid. Het huidige Wetboek van Strafrecht is ingevoerd op 1 september 2002 (Parlementswet Nr. 95, RT I 2001, 61, 364, goedgekeurd op 06 juni 2001). Het behandelt mensenhandel, seksuele uitbuiting en misbruik in de volgende paragrafen:

Hoofdstuk 9 – Misdrijven tegen de persoon

§133 – Slavernij

(1) Het plaatsen van een mens, via geweld of list, in een situatie waarin hij of zij wordt gedwongen om te werken of andere taken uit voeren tegen zijn of haar wil en ten bate van een andere persoon, of het houden van een persoon in die situatie, is strafbaar met een gevangenisstraf van 1 tot 5 jaar.

(2) Dezelfde daad, indien begaan: 1) tegen twee of meer personen, of 2) tegen een persoon van jonger dan 18 jaar, is strafbaar met een gevangenisstraf van 3 tot 12 jaar.

§134 – Ontvoering

(1) Een persoon via geweld of list in een toestand plaatsen of achterlaten waarin het mogelijk is hem of haar te vervolgen of te vernederen op grond van ras of geslacht of om een andere reden, en waarbij hij of zij geen wettelijke bescherming geniet tegen een dergelijke behandeling en niet in staat is deze toestand te verlaten, is strafbaar met een boete of een gevangenisstraf van maximaal 5 jaar.

(2) Dezelfde daad, indien begaan: 1) tegen twee of meer personen, of 2) tegen een persoon van jonger dan 18 jaar, is strafbaar met een gevangenisstraf van 2 tot 10 jaar.

§141 – Verkrachting

(1) Seksuele gemeenschap met een persoon zonder toestemming van die persoon door middel van geweld of door misbruik te maken van een situatie waarbij de persoon niet in staat is de situatie te weerstaan of de begrijpen, is strafbaar met een gevangenisstraf van 1 tot 5 jaar.

(2) Dezelfde daad, indien: 1) begaan tegen een persoon van jonger dan 18 jaar; 2) begaan door twee of meer personen; 3) daarbij ernstige schade is ontstaan aan de gezondheid van het slachtoffer; 4) de dood van het slachtoffer wordt veroorzaakt; 5) de slachtoffer tot suicide of poging tot suicide wordt gebracht, of) begaan door een persoon die eerder verkrachting heeft gepleegd, is strafbaar met een gevangenisstraf van 6 tot 15 jaar.

§142 – Bevredegiging van seksueel verlangen met gebruik van geweld

(1) Een persoon tegen zijn of haar wil betrekken in de bevredegiging van een seksueel verlangen op een andere wijze dan seksuele gemeenschap door gebruik van geweld of door misbruik te maken van een situatie waarin de persoon niet in staat is de situatie te weerstaan of te begrijpen, is strafbaar met een gevangenisstraf van maximaal 3 jaar.

(2) Dezelfde daad, indien begaan tegen een persoon van jonger dan 18 jaar, is strafbaar met een gevangenisstraf van maximaal 5 jaar.

§143 – Een persoon dwingen tot seksuele gemeenschap

(1) Seksuele gemeenschap met een persoon tegen zijn of haar wil door misbruik te maken van de afhankelijkheid van het slachtoffer van de dader, maar zonder geweld te gebruiken, en niet in een situatie waarin de persoon niet in staat was de situatie te weerstaan of begrijpen zoals weergegeven in §141 van dit Wetboek, is strafbaar met een gevangenisstraf van maximaal 3 jaar.

(2) Dezelfde daad, indien begaan tegen een persoon van jonger dan 18 jaar, is strafbaar met een gevangenisstraf van maximaal 5 jaar.

§145 – Seksuele gemeenschap met een kind

Een volwassen persoon die seksuele gemeenschap heeft met een persoon van jonger dan 14 jaar zal worden gestraft met een gevangenisstraf van maximaal 3 jaar.

§146 – Bevredegging van seksueel verlangen met een kind

Een volwassen persoon die een persoon van jonger dan 14 jaar betreft in de bevredegging van zijn of haar seksueel verlangen op een andere wijze dan seksuele gemeenschap zal worden gestraft met een gevangenisstraf van maximaal 2 jaar.

*Hoofdstuk 11 – Misdrijven tegen het gezin en minderjarigen**§173 – Verkoop of aankoop van kinderen*

(1) De verkoop of aankoop van kinderen is strafbaar met een gevangenisstraf van 1 tot 5 jaar.

(2) Dezelfde daad, indien begaan door een legale persoon, is strafbaar met een boete.

§175 – Minderjarigen tot prostitutie bewegen

Een persoon die, door overtuiging, bedreiging of enige andere daad, een persoon van jonger dan 18 jaar beïnvloedt om te beginnen of door te gaan met prostitutie, maar de daad bevat niet de noodzakelijk elementen om een misdrijf te worden genoemd zoals in §133 of 143 van dit Wetboek wordt beschreven, zal worden gestraft met een boete of een straf van maximaal 5 jaar.

§176 – Helpen bij prostitutie waarbij minderjarigen zijn betrokken

(1) Het helpen van de prostitutie van een persoon van jonger dan 18 jaar door bemiddeling, aanbieden van een locatie of op enige andere wijze is strafbaar met een boete of maximaal 5 jaar gevangenisstraf.

(2) Dezelfde daad, indien begaan door een legale persoon, is strafbaar met een boete.

(3) Voor een misdrijf dat in deze sectie is genoemd, mag een hof een boete opleggen ter hoogte van de baten als aanvullende straf in navolging van §53 van dit Wetboek.

§177 – Gebruik van minderjarigen bij de vervaardiging van pornografische werken

(1) Het gebruik van een persoon van jonger dan 18 jaar als model of acteur in de vervaardiging van een pornografische of erotische afbeelding, film of ander werk is strafbaar met een boete of maximaal een jaar gevangenisstraf.

(2) Dezelfde daad, indien begaan door een legale persoon, is strafbaar met een boete.

*Hoofdstuk 16 – Vergrijpen tegen de openbare orde**§258 – Illegaal oversteken van de staatsgrens of tijdelijke grens van de Republiek Estland*

(1) Het illegaal oversteken van de staatsgrens of tijdelijke grens van de Republiek Estland, indien begaan: 1) in negatie van een stopsignaal of bevel gegeven door een officiële grensbewaker; 2) door een groep; 3) met een transportmiddel op een locatie die niet bedoeld is om over te steken; 4) en indien de overtreder voor dezelfde daad een straf voor een vergrijp is opgelegd, is strafbaar met een boete of een gevangenisstraf van maximaal 1 jaar.

(2) Dezelfde daad, indien begaan: 1) met gebruik van geweld, of 2) door ernstige schade toe te brengen aan iemands gezondheid; is strafbaar met een gevangenisstraf van 4 tot 12 jaar.

§259 – Illegaal vervoer van vreemdelingen over een staatsgrens of tijdelijke grens van de Republiek Estland

(1) Het illegale vervoer van een vreemdeling over een staatsgrens of tijdelijke grens van de Republiek Estland is strafbaar met een boete of gevangenisstraf van maximaal 1 jaar.

(2) Dezelfde daad, indien begaan: 1) door een groep, of 2) met gebruik van geweld, is strafbaar met een boete of een gevangenisstraf van maximaal 3 jaar.

(3) Een daad onder subsectie (1) of (2) van deze sectie, waarbij iemands gezondheid ernstig is beschadigd, is strafbaar met een gevangenisstraf van 4 tot 12 jaar.

§260 – *Verblijf van een vreemdeling in Estland zonder wettelijke toestemming*

Een vreemdeling die minstens tweemaal binnen een jaar in Estland verblijft zonder wettelijke toestemming zal worden gestraft met een boete of een gevangenisstraf van maximaal een jaar.

§268 – *Bieden van een mogelijkheid om onwettige activiteiten uit te voeren, of souteneren*

(1) Souteneren, of het aanbieden van locaties met als doel de illegale consumptie van verdovende middelen of psychotropische substanties, voor illegaal gokken, of voor prostitutie, is strafbaar met een boete of een gevangenisstraf van maximaal 5 jaar.

(2) Voor een misdrijf dat in deze sectie is genoemd, mag een hof een boete opleggen ter hoogte van de baten als aanvullende straf in navolging van §53 van dit Wetboek.

Kinderbeschermingswet

De Estlandse Kinderbeschermingswet werd ingevoerd op 1 januari 1993 (ESSR Hooggerechtshof Wet Nr. 1272, RT 1992, 28, 370, goedgekeurd op 08 juni 1992) en beschermt een minderjarige tegen seksueel misbruik en uitbuiting volgens de volgende voorzieningen:

§14 – *Recht van het kind op bescherming tegen economische, fysieke en emotionele uitbuiting*

(1) Het kind zal worden beschermd tegen economische uitbuiting en tegen het uitvoeren van werk dat gevaarlijk is, buiten de capaciteiten van het kind valt, schadelijk is voor de ontwikkeling van het kind of inbreuk doet op het onderwijs van het kind.

(2) Het kind zal niet worden onderworpen aan fysieke of emotionele uitbuiting.

§33 – *Bescherming tegen seksueel misbruik*

Het kind zal worden beschermd tegen alle vormen van seksuele uitbuiting; het volgende is verboden aan volwassenen: 1) het bewegen van een kind om deel te nemen aan seksuele activiteit; 2) uitbuitend gebruik van kinderen in prostitutie; 3) uitbuitend gebruik van kinderen voor pornografische doeleinden.

§50 – *Kind en obsceniteit*

(2) Het is verboden kinderen te gebruiken in de productie en distributie van obscene materialen.

Europese Protocollen/Conventies

De Republiek Estland heeft de volgende conventies die relevant zijn voor mensenhandel en seksuele uitbuiting, geratificeerd:

- VN-Conventie voor de Uitbanning van Alle Vormen van Discriminatie tegen Vrouwen – RT II 1995, 5/6, 31
- VN-Conventie voor de Rechten van het Kind – RT II 1996, 16, 56
- ILO Conventie over Ernstige Vormen van Kinderarbeid – RT II 2001, 20, 109
- VN-Conventie Tegen Transnationaal Georganiseerde Misdaad (CATOC) – RT II 2003,1,1.

Het Protocol om Mensenhandel, in het bijzonder Vrouwen en Kinderen, te voorkomen, te onderdrukken en te straffen is in september 2002 opgesteld en vult de UN CATOC aan. Het werd in 2004 geratificeerd en is bekend als het 'Palermo-protocol'.